

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Mammutin matkassa!”

Lasten vuorovaikutuksen tukeminen ryhmässä musiikkiliikun-
nan avulla

Tuomi, Jasmiina
Saarinen, Janika

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Mammutin matkassa!”
Lasten vuorovaikutuksen tukeminen ryhmässä musiikki-
liikunnan avulla

Tuomi Jasmiina
Saarinen Janika
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2015

Tuomi Jasmiina
Saarinen Janika

”Mammutin matkassa!” Lasten vuorovaikutuksen tukeminen ryhmässä musiikkiliikunnan avulla

Vuosi 2015

Sivumäärä 62

Opinnäytetyön tavoitteena oli lapsiryhmän vuorovaikutuksen tukeminen musiikkiliikuntatuokioissa. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena, ja siinä ohjattiin musiikkiliikuntatoimintaa 5-6-vuotiaille lapsille. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin vantaalaisessa päiväkodissa ja toimintaan osallistui 8-9 lasta. Lapsiryhmä pysyi samana koko toimintaprosessin ajan. Toimintakertoja oli viisi, ja jokainen tuokio kesti tunnin. Opinnäytetyön toiminnan tavoitteena oli tukea lasten luovuutta musiikkiliikuntatoiminnan avulla. Toiminta koostui musiikkiliikunnasta, johon sisältyi laulamista, leikkimistä ja liikkumista. Toimintatuokioissa seikkaili mukana Mammutti-pehmolelu, koska toiminnan teemana olivat eri maiden eläimet.

Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamista arvioitiin eri menetelmillä. Menetelminä olivat lasten toiminnan havainnointi ja koosteet, reflektointi, arviointilomakkeet ja palaute lapsilta sekä toimintaa seuranneelta päiväkodin työntekijältä. Opinnäytetyön teoriaperustaan kuului 5-6-vuotiaiden lasten sosiaaliset taidot, vuorovaikutus ja musiikkiliikunta.

Opinnäytetyön keskeinen johtopäätös oli, että musiikkiliikunnan avulla onnistuttiin tukemaan lasten vuorovaikutusta ryhmässä toimintatuokioiden aikana. Toiminnasta tehtyjen havaintojen mukaan musiikki ja liikunta tuottivat iloa ryhmässä. Musiikkiliikunta antoi lapsille mahdollisuuden oman luovuuden ja mielikuvituksen hyödyntämiseen leikeissä, koska lapset saivat keksiä musiikkiliikuntatoiminnassa omia tapoja liikkua.

Asiasanat: musiikkiliikunta, luovuus, vuorovaikutuksen tukeminen, sosiaaliset taidot, varhaiskasvatus

Tuomi Jasmiina
Saarinen Janika

“Journey with a mammoth!” Using musical exercise activities to support children’s interaction in a group

Year	2015	Pages	62
------	------	-------	----

The aim of this thesis was to support a group of children’s interaction and social skills through musical exercise activities. This thesis was practice based and the musical exercise activities were provided to a group consisting of five to six year old children. The functional part of the thesis was implemented in a kindergarten located in Vantaa. There were among eight to nine children in the group and all of them participated for the whole duration. Musical exercise sessions were guided five times and each session was one hour in length. The activities were based on the children’s creativity and included singing, playing and movement. A stuffed toy Mammoth was used in the activities, because the themes for the actions were “animals of different countries”.

The thesis was evaluated using different methods. These were observations of action, reflection, evaluation forms and feedback from the children and an employee in the kindergarten. The theory was based on five to six year old children’s social skills, information about interaction and music exercises.

The main conclusion indicated that children’s interaction in a group was supported by musical exercises. Observations showed that music and exercises provided joy in a children’s group. All conclusions in this thesis indicate that music exercises gave the children a possibility to use their own creativity and imagination, because they invented new ways to move while playing.

Keywords row: musical exercise, creativity, supporting of interaction, social skills, early childhood education

Sisällys

Johdanto.....	6
1 Opinnäytetyön tavoitteet ja arviointi	7
1.1 Arviointimenetelmät.....	8
1.2 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	10
2 Opinnäytetyön prosessi	10
3 Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys	13
3.1 5-6-vuotiaan sosiaalinen ja motorinen kehitys.....	13
3.2 Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus.....	14
3.3 Luovuus ja leikki	16
3.4 Musiikkiliikunta	20
3.5 Musiikin ja liikunnan vaikutus vuorovaikutukseen	22
3.6 Ryhmäilmiöt.....	23
3.6.1 Vertaisryhmä	24
3.6.2 Ryhmän koheesio	24
3.6.3 Status ja roolit	25
3.7 Aiemmat tutkimukset	26
4 Toiminnan toteutus	27
4.1 Viidakon eläimet	29
4.2 Savannin eläimet	30
4.3 Dinosaurukset	31
4.4 Suomen metsän eläimet	32
4.5 Lempieläimet	33
5 Arviointi.....	34
5.1 Toiminnan arviointi	34
5.2 Palaute lapsilta ja päiväkodin työntekijältä	36
5.3 Ammatillinen arviointi	37
6 Pohdinta	39
6.1 Yhteenveto	47
Lähteet	49
Kuvat.....	52
Liitteet.....	53

Johdanto

Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena on vuorovaikutuksen tukeminen musiikkiliikunnan avulla lapsiryhmässä. Opinnäytetyömme tavoitteena oli havainnoida, miten musiikkiliikuntaleikkien avulla voidaan tukea 5-6-vuotiaiden lasten vuorovaikutusta ryhmässä toimintatuokioiden aikana. Toimintamme lähtökohtina olivat lapsilähtöisyys ja lasten luovuuden tukeminen leikeissä. Toteutimme toiminnan eräässä vantaalaisessa päiväkodissa 5-6-vuotiaille lapsille ja toimintaan osallistui 8-9 lasta. Toimintakertoja oli viisi ja kaikki tuokit kestivät 60 minuuttia. Toimintamme teemana olivat eri maiden eläimet, joita hyödynsimme musiikkiliikuntaleikeissä. Musiikkiliikuntatoiminta koostui erilaisista laululeikeistä, soittamisesta, liikuntaleikeistä ja rentoutumistuokiosta. Toimintatuokioissa oli mukana Mammutti-pehmolelu, joka seikkaili jokaisella kerralla mukana osana ryhmää.

Opinnäytetyömme kirjallinen osuus koostuu koko opinnäytetyön prosessin kuvauksesta. Esittelemme kirjallisessa osuudessa toimintamme tavoitteet ja arviointimenetelmät. Kuvailemme kirjallisessa työssä opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden prosessia suunnitelmavaiheesta alkaen. Työssä käsittelemme aiheeseen liittyvää teoreettista viitekehystä sekä kuvaamme opinnäytetyössä toteutettuja musiikkiliikunta toimintatuokioita. Esittelemme myös toiminnan johtopäätökset sekä opinnäytetyön arviointia. Lopuksi pohdimme opinnäytetyön luotettavuutta, eettisyyttä ja yhteyttä teoreettiseen viitekehukseen sekä aikaisempiin tutkimuksiin. Lisäksi pohdimme opinnäytetyöhön liittyviä kehittämisehdotuksia sekä tiivistämme opinnäytetyön keskeiset johtopäätökset yhteenvedossa.

Opinnäytetyön toiminnan arviointimenetelminä olivat lasten toiminnan havainnointi toimintatuokioissa, arviointilomakkeet, toiminnan reflektointi ja koosteet, oppimispäiväkirja ja palaute lapsilta sekä päiväkodin työntekijältä. Teoreettinen viitekehys koostui opinnäytetyössä 5-6-vuotiaan lapsen kehityksestä, jossa tarkastelimme lasten sosiaalisia ja motorisia taitoja sekä musiikillista kehitystä. Teoriassa käsitellään vuorovaikutusta, musiikkiliikuntaa sekä ryhmäilmiöitä. Teoriaperustassa on myös käsitelty lapsilähtöisyyttä ja luovuutta. Lisäksi valitsimme teoreettiseen viitekehukseen kaksi tutkimusta, joissa tutkittiin musiikin vaikutuksia 5-6-vuotiaiden lasten vuorovaikutukseen.

Hyödynsimme opinnäytetyömme toimintatuokioissa musiikkiliikuntaa, koska olemme kiinnostuneita luovien menetelmien käyttämisestä tulevassa ammatissa sosionomina. Olemme syvenyneet opinnoissamme luoviin menetelmiin, johon kuului musiikkia, liikuntaa ja tanssia. Musiikki ja liikunta ovat myös tärkeitä harrastuksiamme, joten koimme luontevaksi käyttää niitä opinnäytetyön toiminnassa. Hyödynsimme musiikkiliikuntatoiminnassa Carl Orffin pedagogiikkaa, jossa korostetaan liikettä ja tanssia. Orff-pedagogiikassa keskeistä on vuorovaikutteinen oppiminen, jonka lähtökohtina ovat leikki ja luovuuden virittäminen. (Juntunen, Perkiö & Si-

mola-Isaksson 2010, 28.) Hyödynsimme myös Dalcroze-pedagogiikkaa toiminnassa. Pedagogiikan mukaan ryhmän jäsenet ottavat mallia ja inspiraatiota toisiltaan, joka kehittää uusia kokemuksia liikkumisesta. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 23).

5-6-vuotiaiden lasten vuorovaikutustaitojen tukeminen vertaisryhmässä on mielestämme tärkeää. Vertaisryhmä on lasten merkittävin paikka oppia sosiaalisia taitoja (Nurmiranta 2009, 58-59). Sosiaalisten taitojen perusta luodaan Nurmirannan (2009, 45) mukaan lapsuudessa. Koska vuorovaikutustaitojen kehitys alkaa lapsuudessa, on mielestämme tärkeää löytää eri tapoja tukea taitojen kehittymistä. Mielestämme musiikkiliikunta oli yksi luonteva tapa tukea lasten vuorovaikutustaitoja ryhmässä.

Näkemyksemme mukaan hyvinvointia voidaan edistää tukemalla lasten vuorovaikutustaitoja sekä luovuutta. Näkemystämme musiikin mahdollisuuksista tukee Tiina Komin artikkeli. Komi kirjoittaa Lastentarha -lehdessä (5/2014) ”Musiikki kuuluu kaikille ja kaikkialle”, että musiikki kuuluu kaikille lapsille joka päivä. Komi haastattelee artikkelissaan Soili Perkiön näkökulmia musiikkiin. Artikkelin mukaan musiikin avulla lapset voivat opetella tunteiden käsittelyä ja lapsilla on kyky käyttää mielikuvitustaan valtavasti. Artikkelissa kerrotaan, että lapset pitävät tarinoista paljon ja niiden avulla voidaan motivoida lasta itseilmaisuun. Musiikki tukee artikkelin mukaan lapsen kehitystä monin tavoin. (Komi 2014, 8-10.)

Lasten hyvinvoinnin tukeminen on mielestämme ajankohtainen ja tärkeä yhteiskunnallinen aihe. Varhaislapsuudessa luodaan perustaa sosiaalisille taidoille, jonka takia on mielestämme tärkeää tukea lasten ryhmätaitoja varhaisessa vaiheessa. Valitsimme musiikkiliikunnan menettelmäksi toimintaamme, koska uskomme, että musiikin avulla voidaan luoda yhteisöllisyyttä ja kehittää mielikuvitusta.

1 Opinnäytetyön tavoitteet ja arviointi

Opinnäytetyömme toiminnan tavoitteena oli tukea 5-6-vuotiaiden lasten vuorovaikutusta ryhmässä musiikkiliikuntaa hyödyntäen. Havainnoimme toiminnassa lapsiryhmän jäsenten välistä vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja. Tavoitteena oli havainnoida lasten sosiaalisia suhteita ryhmässä musiikkiliikuntaleikkien aikana. Toiminnan perustana olivat lapsilähtöisyys ja luovuus. Lapsilähtöisyys tarkoitti toiminnassamme sitä, että lapset saivat itse vaikuttaa leikkeihin. Pyrimme toiminnan ohjauksessa siihen, että lapset saivat toteuttaa leikeissä myös omaa luovuutta. Toiveenamme oli, että yhteistyökumppani hyötyisi toiminnastamme ja sen avulla saisi uusia ideoita vastaavaan musiikkiliikuntatoimintaan. Laadimme ennen toiminnan ohjaamista opinnäytetyön arviointikysymykset, joiden avulla havainnoimme lapsiryhmää toiminnassa.

Opinnäytetyön arviointikysymyksiämme ovat:

Miten lasten vuorovaikutusta voitiin tukea musiikkiliikuntatuokioiden avulla?

Millaista oli lasten vuorovaikutus ryhmässä?

Yleisten tavoitteiden lisäksi meillä oli myös ammatillisia tavoitteita. Opinnäytetyömme ammatillisina tavoitteina olivat omien ohjaustaitojemme kehittyminen ja erilaisten luovien työmenetelmien hyödyntäminen. Ammatillisena tavoitteenamme oli myös kehittyä itsearvioinnissa. Lisäksi teoreettiseen tietopohjaan perehtyminen ja teorian yhdistäminen käytännön toimintaan olivat osa ammatillisia tavoitteita. Olimme laatineet ammatilliset arviointikysymykset ennen opinnäytetyön toiminnan aloittamista (Liite 7).

1.1 Arviointimenetelmät

Käytimme opinnäytetyössä erilaisia arviointimenetelmiä, joiden hyödyntäminen mahdollisti toimintatuokioiden havainnoinnin eri näkökulmista. Arviointimenetelminä olivat palautteen kerääminen, opinnäytetyöpäiväkirjan ja toiminnan koosteiden kirjoittaminen sekä toiminnan havainnointi ja reflektointi. Reflektoinnilla tarkoitetaan toiminnan kokemusten sekä oppimisen pohtimista yksin ja yhdessä (Kajaanin Ammattikorkeakoulu). Reflektointi auttoi mielemme ymmärtämään toiminnasta tehtyjen havaintojen merkitystä.

Keräsimme palautetta lapsilta ja toimintaa seuranneelta työntekijältä. Jokaisen toimintakeran lopussa keräsimme palautetta lapsilta erilaisten hymiökorttien avulla. Korteissa oli hymiöitä, jotka kuvasivat tunnetiloja. Tunnetiloina olivat iloinen, totinen ja surullinen, joita havainnollistettiin hymiökorteilla (Liite 9). Hymiökortit asetettiin lattialle tuokioiden lopussa ja lapset valitsivat kortin, joka kuvasi parhaiten heidän kokemustaan yhdessä leikkimisestä. Kysyimme lapsilta aina saman palautekysymyksen, joka oli ”miltä tuntui leikkiä tänään yhdessä?”

Toimintakertojen jälkeen toimintaa seurannut työntekijä antoi suullisesti palautetta toiminnasta ja toiminnan ohjaamisesta. Saimme myös kirjallista palautetta työntekijältä koko toimintaprosessin jälkeen. Laadimme työntekijälle kysymyksiä (Liite 8), joiden avulla hän antoi kirjallista palautetta.

Arviointimenetelmänä käytimme myös vertaisarviointilomaketta, jonka avulla keräsimme palautetta toisiltamme. Hyödynsimme vertaisarvioinnissa apukysymyksiä, jotka olimme laatineet ennen toimintakertojen ohjausta. Vertaisarvioinnissa (Liite 3) pohdimme kysymysten avulla esimerkiksi millaista oli ohjaajan ja lasten välinen vuorovaikutus, ja mikä ohjaajan toiminnassa oli onnistunutta. Lisäksi arvioimme omaa toimintaamme itsearviointilomakkeen avulla.

Laadimme lomakkeeseen kysymyksiä itsearvioinnin tueksi. Lomakkeen avulla pyrimme arvioimaan esimerkiksi omaa kehittymistä toiminnan ohjaamisessa (Liite 1).

Kirjoitimme opinnäytetyöpäiväkirjaa toimintakertojen jälkeen itsenäisesti. Opinnäytetyöpäiväkirjassa kirjasimme toiminnasta tehtyjä havaintoja ja omaa ammatillista kehitystä. Opinnäytetyöpäiväkirja on henkilökohtainen opinnäytetyön prosessin dokumentointitapa, joka toimii muistin tukena (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19). Arvioimme toimintaa myös opinnäytetyön ohjaavan opettajan kanssa opinnäytetyöprosessin aikana. Kirjoitimme jokaisen toimintakerran jälkeen myös kirjalliset koosteet toimintakerroista. Koosteet pohjautuivat yhdessä tekemäämme yhteisarviointeihin ja toiminnassa tehtyihin havaintoihin.

Keskeisenä arviointimenetelmänä oli toiminnan havainnointi. Havainnoinnin apuna hyödynsimme yhteisarviointilomaketta, jonka täytimme jokaisen toimintakerran jälkeen yhdessä. Lomakkeeseen kirjasimme toiminnasta tehtyjä havaintoja ja lomakkeen apukysymykset (Liite 2) tukivat havaintojen kirjaamista.

Kuva 1. Kuvassa on esitelty opinnäytetyön toiminnan arviointiprosessi. Kuvakaaviossa kuvataan arviointimenetelmien sekä toiminnan arvioinnin välisiä yhteyksiä.

1.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on esimerkiksi ammatillinen ohjeistaminen, toiminnan järjestäminen tai käytännön toiminnan ohjeistaminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan tehdä esimerkiksi perehdyttämisosas tai työ voidaan toteuttaa järjestämällä tapahtuma, esimerkiksi näyttely. Ammattikorkeakoulun toiminnallisessa opinnäytetyössä tulisi kytkeä käytännön toteutus sekä raportointi yhteen. Opinnäytetyön tavoitteena ammattikorkeakoulussa on olla käytännönläheinen ja yhteistyössä työelämän kanssa. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on olla tutkimuksellinen sekä näyte alan asiantuntijuuden hallitsemisesta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9-10.) Toiminnallisia opinnäytetöitä yhdistää tavoite, jossa pyritään viestinnän tai kuvallisin keinoin tuomaan esiin työn päämäärät. Työssä voidaan pyrkiä saamaan kirjoittamatonta faktatietoa tai ymmärtää ihmisten toimintaan vaikuttavia asioita. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63-64.)

Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta, joita ovat toiminnallinen osuus sekä opinnäytetyöprosessin raportointi tutkimusviestinnän avulla. Toiminnallisen työn tulee rakentua ammatilliseen, aiheeseen liittyvään teoreettiseen viitekehykseen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä edellytetään, että tekijällä on tutkimuksellinen ja kehittävä työote. Tutkivassa työotteessa tekijä perustelee teoreettisen viitekehjensä valinnat. (Falenius, Leino, Leinonen, Lumme, & Sundqvist 2006.) Toteutimme opinnäytetyössämme toiminnallisen osuuden ja kirjallisen raportin. Lisäksi valitsimme perustellusti opinnäytetyön teoreettisen viitekehjensä.

2 Opinnäytetyön prosessi

Valitsimme opinnäytetyön teemoiksi musiikkiliikunnan ja vuorovaikutuksen, koska luovat menetelmät ovat olleet osa opintojamme. Syvennyimme opinnoissamme musiikkiin, tanssiin ja liikuntaan. Opinnot innostivat meitä tekemään toiminnallisen opinnäytetyön, jossa voimme hyödyntää musiikkiliikuntaa. Olimme kiinnostuneita selvittämään ja havainnoimaan miten musiikkiliikunnalla voidaan tukea ryhmän vuorovaikutusta. Olemme ohjanneet opintojemme aikana toimintatuokioita yhdessä. Asiakasryhminä ovat olleet yleensä lapset, joten koimme luontevaksi toteuttaa toimintaa päiväkodissa. Musiikki ja liikunta ovat meille tärkeitä harrastuksia, joten halusimme hyödyntää vahvuuksiamme opinnäytetyössä. Lisäksi musiikkiliikunnan ohjaaminen toiminnassa kiinnosti meitä, koska meillä on musiikillisia taitoja. Halusimme hyödyntää leikkien ohjaamisessa soitto- ja laulutaitojamme.

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelutyön syksyllä 2014. Jäsensimme syksyn ja talven aikana opinnäytetyömme suunnitelmaa, joka valmistui keväällä 2015. Pohdimme myös opinnäytetyön aiheita ja toteutuspaikkaa. Alkuperäisenä opinnäytetyön suunnitelmana oli toteuttaa musiikkiliikuntatoimintaa kesäkurssina Vantaan lasten kulttuurikeskuksessa. Kurssin nimi oli ”Maail-

manypärysmatka Mammutin kanssa”, ja tarkoituksena oli ohjata toimintatuokioita yhden viikon ajan kesäkuussa 2015. Mainostimme kurssia eri tavoin, ja teimme mainosjulisteita esimerkiksi kirjastoihin sekä kulttuurikeskukseen. Lisäksi mainostimme toimintaa lehdessä sekä sosiaalisessa mediassa. Toiminnan teemana olivat maailman eri eläimet, ja tarkoituksena oli toteuttaa toiminta 5-6-vuotiaille lapsille.

Pyrimme saamaan toimintaan vähintään neljä osallistujaa, jotta kurssi voitaisiin toteuttaa. Kurssille ei ilmoittautunut kuitenkaan tarpeeksi osallistujia mainostuksesta huolimatta. Jouduimme muuttamaan suunnitelmaamme äkillisesti, jotta voisimme toteuttaa opinnäytetyön toiminnallisen osuuden haluttuna ajankohtana kesäkuussa. Päätimme etsiä päiväkodin, jossa voisimme toteuttaa eläinaiheista musiikkiliikuntatoimintaa. Toimimme päämäärätietoisesti ja aktiivisesti etsiessämme uutta yhteistyökumppania. Löysimme uuden yhteistyökumppanin nopeasti, ja ryhdyimme muokkaamaan toiminnan sisältöä. Kävimme päiväkodissa tutustumassa ennen toiminnan aloittamista. Päiväkodista löytyi hyvät tilat ja välineet, joita saimme hyödyntää toiminnassamme. Pidimme suunnitelmaseminaarin kevään aikana, jonka jälkeen suunnitelma kehittyi lopulliseen muotoonsa.

Aluksi olimme suunnitelleet toimintaa lapsiryhmälle, jotka eivät tunteneet toisiaan entuudestaan. Kerroimme uudelle yhteistyökumppanillemme millainen ryhmä olisi sopiva toimintaan, ja päiväkodin työntekijät ehdottivat meille esikouluryhmää. Tutustuimme lapsiryhmään vasta toiminnan alkaessa. Toiminnan teemat sekä lapsiryhmän koko ja ikä pysyivät kuitenkin samana. Lisäksi olimme suunnitelleet toiminnan sisältöä ottaen huomioon alkuperäisen yhteistyökumppanin toimitilat sekä materiaalit. Jouduimme spontaanisti ja joustavasti soveltamaan alkuperäistä suunnitelmaa päiväkotiin sopivaksi. Koimme, että opinnäytetyön suunnitelmien muuttuminen oli tärkeä osa ammatillista kehittymistä. Suunnitelmien muutos vaati paineensietokykyä, yhteistyötaitoja sekä sinnikkyyttä.

Kevään aikana suunnittelimme toimintaa, ja pohdimme millainen musiikkiliikuntatoiminta auttaisi meitä saavuttamaan opinnäytetyön tavoitteet. Valitsimme toiminnan teemaksi maailman eri eläimet, koska ajattelimme aiheen kiinnostavan lapsia. Eläimet ovat mielestämme helposti lähestyttävä aihe, jota voi hyödyntää musiikkiliikuntaleikeissä monipuolisesti. Toiminnassa oli myös opetuksellinen näkökulma, koska pyrimme siihen, että lapset oppisivat eläimistä uusia asioita. Eläinteemaan oli luontevaa yhdistää Mammutti-pehmolelu.

Luimme opinnäytetyön aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja hyödynsimme leikkien suunnittelussa Soili Perkiön, Marja-Leena Juntusen sekä Inkeri Simola-Isakssonin teosta (2010) “Musiikkia liikkuen”. Tutustuimme erityisesti teoksen musiikkiliikuntamateriaaleihin. Hyödynsimme myös aikaisempien luovien opintojen materiaaleja. Materiaaleissa oli ohjeita erilaisiin musiikkiliikuntaleikkeihin ja harjoitteisiin, joita olimme harjoitelleet opintojaksojen aikana.

Tutustuimme myös aikaisempiin, aiheeseemme liittyviin opinnäytetöihin. Hyödynsimme erityisesti Kosken ja Kukkolan (2011) toiminnallista opinnäytetyötä ”Heittäydy musiikin vietäväksi! Musiikki arjen iloksi -opas varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan”. Opinnäytetyö toteutettiin Vantaan kaupungin päiväkodissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää välineitä, joilla voisi hyödyntää musiikin käyttömahdollisuuksia arjessa. Kyseinen opinnäytetyö koostui päiväkodin musiikkitoiminnan lähtötilanteen alkukartoitushaastattelusta, kahdeksasta toiminnallisesta musiikkikerrasta ja arvioinnista. Hyödynsimme opinnäytetyöstä saatuja ideoita esimerkiksi toimintakertojen suunnittelussa. Saimme ideoita opinnäytetyön ”Musiikki arjen iloksi” -oppaasta esimerkiksi lapsille ohjaamaamme rentoutushetken opinnäytetyömme toimintatuokiossa.

Halusimme käyttää toiminnassamme erilaisia materiaaleja sekä välineitä, kuten sulkia, huiveja, palloja ja leikkivarjoja. Saimme hyödyntää myös päiväkodin välineitä toiminnassa. Valitsimme toiminnan teemaksi eri maiden eläimet, jotka yhdistimme musiikkiliikuntaleikkeihin. Etsimme internetistä eri maiden eläimistä kuvia ja askartelimme niistä kuvakortteja. Valitsimme myös suurimman osan musiikista eläinteemoihin sopivaksi. Saimme idean hyödyntää myös opinnäytetyön toiminnassa Mammutti-pehmolelua, koska eläinpehmolelu sopi toimintamme teemaan. Olimme opintojemme aikana hyödyntäneet pehmolelua ohjaustuokioissa ja mukavan ilmapiirin luomisen tukena. Pohdimme mistä voisimme löytää toimintaan sopivan pehmolelun ja lopulta löysimme Mammutti-pehmolelun Espoon Kaupunginmuseosta.

Kuva 2. Mammutti-pehmolelu.

Hyödynsimme omaa luovuuttamme toiminnan suunnittelussa, ja sovelsimme tuttuja leikkejä toimintaamme sopivaksi. Otimme huomioon suunnittelussa, että toimintaan voi tulla muutok-

sia tuokioiden aikana. Kokemuksemme ohjaamisesta sekä aikaisempi yhteistyömme mahdollisesti joustavuuden toiminnan toteutuksessa. Teimme varasuunnitelmia, koska emme voineet täysin tietää etukäteen miten lapsiryhmä innostuu toiminnasta. Olimme varautuneet siihen, että joudumme mahdollisesti muuttamaan suunnitelmaa spontaanisti sekä nopeasti kesken toiminnan. Aikaisempien ohjauskokemuksiemme mukaan ohjaaminen lapsiryhmässä vaatii tilannettajua sekä toimivaa yhteistyötä ohjaajilta. Pyrimme ottamaan nämä tekijät huomioon toiminnan ohjauksessa.

Toteutimme toiminnan kesäkuun ensimmäisellä viikolla 2015. Opinnäytetyön kirjallinen osuus kirjoitettiin syksyn 2015 aikana. Ennen toiminnan aloittamista lähetimme sähköpostiviestin toimintaan osallistuneiden lasten vanhemmille. Viestissä toimme esiin, että toiminta on osa opinnäytetyötä. Kerroimme työmme aiheen sekä kuvasimme toimintamme sisältöä. Lisäksi viestissä tuli ilmi, että huolehdimme lasten anonymiteetistä.

3 Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

Teoreettinen viitekehys koostuu 5-6-vuotiaan lapsen kehityksestä, jossa käsittelemme erityisesti lasten sosiaalisia, musiikillisia sekä motorisia kehitysvaiheita. Teoriassa määrittelemme myös musiikkiliikunnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöä, sekä tarkastelemme musiikin ja liikunnan vaikutuksia lapsen vuorovaikutukseen. Käsittelemme myös vuorovaikutusta, sosiaalisia taitoja ja leikin sekä vertaisryhmien merkitystä lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Lisäksi teoriaosuuteen kuuluvat lapsilähtöisyyden sekä luovuuden keskeiset tunnuspiirteet, ja opinnäytetyömme näkökulmasta keskeiset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Lopuksi esittelemme kaksi aiemmin toteutettua tutkimusta musiikin ja vuorovaikutuksen yhteyksistä.

3.1 5-6-vuotiaan sosiaalinen ja motorinen kehitys

Vuodet ennen kouluikää ovat merkittäviä lapsen kehitykselle, ja lapsuudessa opitaan tärkeitä selviytymistaitoja. Kaikilla lapsen kehityksen alueilla muutokset ovat suuria, ja muutokset eri osa-alueilla vaikuttavat toisiinsa. Kehitys on dynaaminen ja kokonaisvaltainen tapahtuma, vaikka lapsen kehitystä tarkastellaan eri osa-alueittain. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 78.)

Nurmiranta (2009) esittelee teoksessaan ”Kehityopsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen” Erik Eriksonin elämäntapa-psykologiateorian, jonka mukaan ihmisen jokaiselle ikäkaudelle riittää kehityshaasteita, ja kehitystä tapahtuu koko ihmisen elämän ajan. Eriksonin teorian mukaan 3-6-vuotiaana lapsi on kyselyiässä, jolloin lapsen omatunto ja oman käyttäytymisen perusta muotoutuu. 3-6-vuotiaan lapsen kehitykseen kuuluu uteliaisuus ja kokeilunhalu. Ympäristön asenteet ja roolit omaksutaan leikin avulla. (Nurmiranta 2009, 29-30.) 5-6-vuotiaana lapsen moraalikäsitteet kehittyvät, ja lapsi pohtii eroa oikean ja väärän teon välillä. Kiinnostus

muun muassa eri vuodenaikoihin, yhteiskuntaan ja luonnonilmiöihin kasvaa 5-6 vuoden iässä. (Hongisto-Åberg 1993, 48-49.)

Nurmiranta (2009) esittelee myös Jean Piaget'n teorian ajattelun kehityksestä. Teorian mukaan lapsen ajatusmaailma jakautuu neljään vaiheeseen, joita ovat sensomotorinen kausi, esioperationaalinen kausi, konkreettisten operaatioiden kausi ja muodollisten operaatioiden kausi. Esioperationaalinen kausi jaetaan kahteen vaiheeseen, jotka ovat esikäsitteellinen vaihe ja intuitiivisen ajattelun vaihe. 4-7-vuotiaan ajattelumaailma on intuitiivisen ajattelun aikaa. Piaget'n mukaan suorat havainnot asioista ohjaavat 5-6-vuotiaan päättelykykyä. Elämän peruskysymykset kiinnostavat alle kouluikäistä lasta, ja lapsi voi pohtia esimerkiksi maapallon syntymää tai uskontoa. Lapsen tarpeiden ja tunteiden ilmaisu laajenee myös kielen kehityksen myötä. (Nurmiranta 2009, 34-35.) Animismi liittyy myös lapsen ajatteluun. Animismilla tarkoitetaan, että lapsi voi kuvitella esineiden olevan eläviä. Lapsen mielikuvituksen ja todellisuuden rajat voivat olla häilyviä. (Nurmiranta 2009, 35.)

Lasten motoriset taidot kehittyvät yksilöllisesti (Nurmiranta 2009, 19). Lasten motoriset taidot saavuttavat tiettyssä järjestyksessä eri vaiheita. Joidenkin toimintojen oppiminen, esimerkiksi uiminen, on helpompaa tietynä lapsen herkkyyss kautena. Herkkyyss kautena lapsen on helpompi opetella taitoja kuin muulloin, koska myöhemmin taitojen opettelu voi olla haastavampaa. (Autio 1995, 53.)

5-6-vuotiaan lapsen motoriikan kehitykseen kuuluu muun muassa useamman kilon painoisen esineen kantaminen (Nurmiranta 2009, 20). Lapsi harjoittelee 5-6-vuotiaana liikeratojen hallintaa ja liikkeiden koordinaatiota. Lisäksi käden ja silmän yhteistyö kehittyy lapsella. Maalaaminen ja piirtäminen kehittävät 5-6-vuotiaan lapsen sormien hienomotoriikkaa. Esikouluikäisenä lapsi innostuu erilaisista liikuntaleikeistä ja musiikkiliikunnasta. Lapsi nauttii toiminnasta, joka tehdään ryhmässä. (Hongisto-Åberg 1993, 49-50.) Motoristen taitojen kehittymisen takia on tärkeää, että lapsi on kiinnostunut tutkimaan ympäristöään. Kiinnostuminen ympäristöä kohtaan motivoi lasta harjoittelemaan liikkumista. (Nurmiranta 2009, 19.)

3.2 Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus

Sosiaaliset taidot tarkoittavat ihmisen kykyä tulla toimeen muiden ihmisten kanssa, kun taas sosiaalisuudella tarkoitetaan halua olla muiden ihmisten seurassa. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamenttipiirre, joka kuuluu ihmisen persoonallisuuteen. Sosiaaliset taidot puolestaan kehittyvät koko ihmisen elämän ajan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49.) Sosiaalinen kehittyminen on yksilön kehittymistä osaksi erilaisia ryhmiä ja sosiaalisia yhteisöjä. Yksilön herkkyys tehdä yhteistyötä muiden ihmisten kanssa kuuluu sosiaalisiin taitoihin. Sosiaalisten taitojen kehitykselle luodaan perusta lapsuudessa. Kiintymyssuhteet sekä vuorovaikutustilanteet

luovat pohjaa tulevaisuuden ihmissuhteille. Lapsen sopeutumista ympäristöön ja sen lakeihin, normeihin sekä tapoihin kutsutaan sosialisatioksi. Sosialisatian kehitykseen kuuluu itsehillintä, empatia sekä rajojen hyväksyntä ja tunnistaminen, joiden avulla lapsi oppii toimimaan sosiaalisesti hyväksytyllä tavalla. (Nurmiranta 2009, 45.)

Lapsen sosiaalistumiseen vaikuttaa merkittävästi lapsen yksilöllinen temperamentti. Lapsi voi olla temperamentiltaan esimerkiksi aktiivinen, varautunut tai ujo. Lapsen erilaiset temperamentit tulee huomioida ryhmätilanteissa, ja lasten sosiaaliset taidot ovat yksilöllisiä. Sosiaalisten taitojen oppimisen perustana on, että lapsi saa mahdollisimman paljon turvallisia, aikuisen tukemia leikki-tilanteita, jotka antavat kokemuksia mukavasta yhdessäolosta. (Keltikangas-Järvinen 2012, 59-61.)

Nurmirannan (2009) teoksessa esitellään teorian, jotka liittyvät John Bowlbyn varhaisen vuorovaikutuksen kiintymyssuhdeteoriaan. Kiintymyssuhdeteorian ydinajatuksena on korostaa lapsen synnynnäistä tarvetta luoda siteitä toiseen ihmiseen. (Nurmiranta 2009, 48.) Sosiaalisten taitojen kehityksessä voidaan korostaa myös vertaissuhteita, eli muiden lasten vaikutusta persoonallisuuteen ja sosiaaliseen kehitykseen. Nykykäsitys tukee ajatusta, jonka mukaan kiintymyssuhde ja vertaissuhteet muihin lapsiin vaikuttavat kumpikin lapsen sosiaalisen kehitykseen. (Nurmiranta 2009, 46.)

Vuorovaikutussuhde aikuiseen on merkittävin pienen lapsen ihmissuhde. Sosiaalinen kehitys liittyy kiinteästi myös lapsen kielen, ajattelun sekä motoristen taitojen kehittymiseen. Alle 5-vuotiaana lapsi oppii yleensä sosiaalisia perustaitoja, kuten itseilmaisua, vuorotellen puhumista ja toisten kuuntelemista. Kun lapsi on 4-7-vuotias, hänen sosiaaliset taitonsa kehittyvät monipuolisemmaksi. Lapsen kyky ottaa toinen ihminen huomioon kehittyy. Ikävaiheeseen kuuluu toisten lasten kehuminen, myötätunto ja neuvottelu. Lapset alkavat ottaa vastuuta yhdessä, mikäli lapsia ohjataan siihen. Ristiriitailanteissa lapset osaavat selvittää tilanteita kavereiden kanssa, mutta tarvitsevat aikuista tueksi. (Nurmiranta 2009, 57.)

6-vuotias on aktiivinen leikkimään kavereiden kanssa. Ikävaiheessa lapset kykenevät noudattamaan yhteisiä sääntöjä aikuisen tukemana. Ikävaiheeseen kuuluu myös, että lapset kokeilevat rajojaan. Lapset ymmärtävät hyvin sosiaalisia tilanteita, ja kykenevät myös ilmaisemaan omia mielipiteitään. (Nurmiranta 2009, 57.) Lapset matkivat ja sisäistävät usein muiden aikuisten, vanhempien tai muiden lasten käyttäytymismalleja (Zimmer 2001, 28).

Ihmisten välinen toiminta on sosiaalista vuorovaikutusta. Vuorovaikutusta opitaan ympäristöstä monista eri tahoista, kuten perheestä, koulusta sekä ystäväpiiriltä. Sosiaaliseen vuorovaikutukseen kuuluvat sosiaaliset suhteet sekä sosiaaliset taidot. Vuorovaikutus voi olla sanaton-

ta tai sanallista viestintää. Sanallinen viestintä on keskustelemista, kun taas sanaton viestintä koostuu erilaisista eleistä tai ilmeistä. (Kauppila 2005, 21.)

Vuorovaikutukseen kuuluu monia osa-alueita, ja tärkeimpiä niistä ovat keskustelutaidot, yhteistyötaidot, ryhmätaidot sekä empatiataidot. Sosiaaliset vuorovaikutustaidot kehittyvät koko ihmisen elämän ajan, ja ihmiset ovat taidoiltaan yksilöllisiä. Sosiaalisiin taitoihin kuuluu toisten tunnetilojen havaitseminen. Ihmisen kyky lukea toista ihmistä liittyy hänen sosiaaliseen herkkyyteensä. Sosiaalista herkkyyttä voi kuitenkin kehittää ja harjoitella esimerkiksi ryhmissä. Vuorovaikutustaitoihin kuuluu lisäksi empatiataito, joka tarkoittaa kykyä asettua toisen ihmisen asemaan tunnetasolla. (Kauppila 2005, 22-24.)

Ihmisen vuorovaikutukseen kuuluu suuri osa sanatonta viestintää. Sanaton viesti on osa sosiaalisia taitoja, ja sanatonta viestintää on vuorovaikutuksesta keskimäärin 60 prosenttia. Sanattomaan viestintään liittyy monia erilaisia eleitä sekä ilmeitä, joiden tunnistaminen alkaa jo lapsena. Kosketus on myös yksi osa sanatonta viestintää, ja se liittyy vahvasti lasten vuorovaikutukseen. Sanattomaan vuorovaikutukseen liittyy kehon kieli, jolla voi viestittää tunteita tai asioita. (Kauppila 2005, 33-34.)

Ihmisen sisäiset mallit, eli aikaisemmista tiedoista ja kokemuksista muodostuneet asiat, ovat olennaisia sosiaalisen informaation käsittelyssä. Ihminen tekee havainnoin avulla sosiaalisesta tilanteesta arvion, ja aikaisemmat sisäiset mallit määräävät, mihin ihminen kiinnittää tilanteissa eniten huomiota. Ihminen pyrkii arvioimaan sosiaalisissa tilanteissa toisten pyrkimyksiä, tavoitteita sekä heidän roolejaan. Tulkintaan vaikuttavat myös aiemmin opitut tavat toimia vuorovaikutustilanteissa. (Kauppila 2005, 40.) Hyvään vuorovaikutukseen kuuluu ihmisen yhteinen, myönteinen pyrkimys kontaktiin. Hyvä vuorovaikutus syntyy luottamuksesta. Vuorovaikutuksen tutkijat korostavat, että hyvän viestinnän tunnuspiirteitä ovat avoimuus, rehellisyys sekä aktiivisuus. (Kauppila 2005, 70-72.)

Vuorovaikutuksen havaitseminen ryhmässä tarkoittaa ryhmän jäsenten välisten suhteiden sekä heidän toiminnan, aikomusten ja tunnetilojen tarkastelemista. Vuorovaikutuksen havaitsemiseen liittyy monia eri tekijöitä. Ihminen havaitsee usein helposti jos ilmapiiri ryhmässä on vapautunut, jännittynyt tai varautunut. On tärkeää huomioida, että havaitseminen on yksilöllistä, eli ihmiset näkevät samat asiat eri tavoin. Ihmisen havainnointiin toisista liittyvät myös stereotyyppiat, eli yleistyksset toisista ihmisistä. Havainnoitsija näkee ryhmätilanteissa erilaisia rooleja. Toimivassa ryhmässä vuorovaikutus on avointa, rakentavaa, ja jäsenet ovat sitoutuneet ryhmän yhteisiin tavoitteisiin. (Kauppila 2005, 103-105.)

3.3 Luovuus ja leikki

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat sisällöllistä toteuttamista valtakunnallisesti varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on muun muassa lisätä varhaiskasvattajien ammatillista tietoisuutta, edistää koko maassa yhdenvertaista toteuttamista varhaiskasvatuksessa ja ohjata sisällöllistä kehittämistä varhaiskasvatuksessa (Stakes 2005, 7). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kerrotaan lapselle ominaisista tavoista ajatella ja toimia. Lapselle on ominaista ilmaista itseään eri taiteen alueiden, leikin ja liikunnan avulla (Stakes 2005, 20).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan esimerkiksi musiikkia vaalivassa kasvuympäristössä syntyvät lapsen taiteelliset peruskokemukset. Osallistuessaan yksin tai muiden kanssa taiteellisiin tuotoksiin lapsi nauttii ilmaisusta ja taiteesta. Lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä taiteellisen tekemisen kautta. Kasvattaja kunnioittaa lapsen omia persoonallisia valintoja ja mahdollistaa lapsen taiteellisen kokemuksen. (Stakes 2005, 23-24.)

Leikkiessään lapset luovat uutta ja käyttävät kaikkea kuulemaansa ja näkemäänsä leikin aineksina. Kasvattajan toiminta on tärkeä leikin onnistumiseksi, koska lasten leikki vaatii yleensä epäsuoraa ja suoraa ohjausta. (Stakes 2005, 21.) Varhaiskasvatussuunnitelma perusteiden mukaan liikunnan avulla lapsi tutustuu luonnollisella tavalla toisiin ihmisiin, ympäristöön ja itseensä. Lapsi kokee liikunnan avulla iloa, oppii uutta ja ilmaisee tunteitaan. Kasvattajan on tärkeää tarjota päivittäin liikunnan mahdollisuuksia ja innostaa lapsia liikkumaan. (Stakes 2005, 22-23.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään varhaiskasvatuksen arvopohja, joka perustuu lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohjan määrittelevät kansainvälisten lasten oikeuksien sopimukset, kansalliset säädökset ja muut ohjaavat asiakirjat. Perusarvoina esitellään yleisperiaatteita, joita ovat esimerkiksi lapsen mielipiteen huomioiminen sekä lasten tasa-arvoinen kohtelu. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitellään myös Suomen perusoikeussäännöksistä, oikeussääntelystä ja asiakirjainformaation perusteella laaditut keskeiset periaatteet, jotka konkretisoivat lasten oikeuksia. (Stakes 2005, 12.)

Vantaan kaupungin varhaiskasvatuksen toteuttamisessa yhdistyvät opetus, hoito sekä kasvat-
tus. Onnistuneen varhaiskasvatuksen edellytyksenä on ammattitaitoinen ja sitoutunut henkilöstö sekä osaava johtaminen. Vantaalaisessa varhaiskasvatuksessa pyritään korostamaan varhaisen vuorovaikutuksen tukemista sekä lasten osallisuuden vahvistamista. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 8.) Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lapsille ominaisia tapoja toimia sekä oppia ovat esimerkiksi liikkuminen, leikkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Taiteellisessa kokemisessa ja ilmaisemisessa on tärkeää, että kasvat-

taja huomioi lasten luovia ideoita ja mahdollistaa ilon kokemisen taiteen avulla. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012, 10-11.)

Keskeisiä periaatteita ovat lapsen oikeus turvalliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä monipuolisesti, sekä oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin. (Stakes 2005, 12). Pyrimme opinnäytetyön toiminnassa huomioimaan varhaiskasvatuksen arvopohjan sekä periaatteet. Toiminnassa keskeistä oli lapsen mielipiteen huomioiminen sekä luoda ympäristö, joka mahdollistaa monipuolisen leikkimisen. Lasten mielipiteen huomioiminen on mielestämme keskeistä lapsilähtöisessä toiminnassa.

Luovuudella tarkoitetaan kykyä etsiä uusia vaihtoehtoja sekä oivaltaa uusia näkökulmia. Luovuudessa keskeistä on, ettei ole yhtä ainoaa oikeaa tai väärää tapaa toimia. Useat erilaiset tavat toimia antavat mahdollisuuden luoda jotakin ainutlaatuista. Luovuudessa voidaan nähdä ongelmat mahdollisuuksina, joka luo myönteisiä näkökulmia lapsen elämään. Luovat ihmiset tekevät asioita, joihin he uskovat aidosti. Kasvatuksessa lapsen luovuutta voidaan edistää sallimalla lapselle vapautta. Tärkeää lapsen luovuuden tukemisessa on, että vanhemmat luottavat lapsen kykyihin sekä uskovat hänen ainutlaatuisuuteensa. Luovuudessa merkittävää on, että itseen kohdistuva arvostelu tai vähättely ei estä asioiden toteuttamista. Luovan ihmisen piirteisiin kuuluu, että hän ei vertaile omaa toimintaansa muiden tekemisiin. Luovuuden tarkoitus on tuoda sisältöä sekä iloa elämään. (Solatie 2009, 18-21.)

Kukaan ei synny valmiiksi luovana, vaan luovuutta on mahdollisuus harjoitella. Lasten valmiudet luovuudessa ovat yksilöllisiä. Luovuuden kehitys vaatii aikaa, ja kiire voi estää luovan ajattelun. Luovuuden perustana ovat intohimo, motivaatio ja lapsen rohkaiseminen innostumiseen sekä sen näyttämiseen. Luovuus on osa kaikkia elämän osa-alueita, eikä se välttämättä liity taiteellisuuteen. (Solatie 2009, 34-35.)

Aito lapsilähtöisyys tarkoittaa, että lapselle mahdollistetaan omaehtoinen leikkiminen. Lapsi saa tutkia ympäristöään, itseään sekä osaamisensa rajoja. Toiminnassa tarvitaan aikuista, joka mahdollistaa sekä haastaa lasta omaehtoisuuteen. Aikuisen tulee olla kiinnostunut lapsen näkemyksistä. Lapset oppivat kokoajan erilaisissa ympäristöissä sekä tilanteissa. Päivähoidon pienryhmätoiminnassa voidaan mahdollistaa aitoa, lapsilähtöisyyteen perustuvaa toimintaa. Lapsilähtöisyydessä kasvattaja ottaa lasten aloitteita vastaan ja antaa lasten ideoita toimintaa. Toimivan pienryhmätoiminnan merkkejä ovat toiminnan välittömyys sekä lasten innokkuus. Innostusta voi mahdollistaa innostunut sekä rohkea kasvattaja. (Jantunen 2011, 10-11.)

Leikkiä on haastavaa määritellä yksiselitteisesti. Eri tieteenalat kuvailevat leikkiä eri näkökulmista, mutta keskeistä leikissä on vapaaehtoisuus sekä leikin nautinto. Kalliala (2011) esittelee teoksessa ”Lapsilähtöinen esiopetus” ranskalaisen Roger Cailloisin (1958) määritelmän

leikistä. Cailloisin mukaan leikki on kuvitteellista, ennakoimatonta ja hän painottaa leikin vapautta. (Kalliala 2011, 13.) Mielikuvitus korostuu 5-vuotiaalla leikkiessä, jonka vuoksi rooli-leikit ovat tärkeitä alle kouluikäisille lapsille. Roolileikeissä voidaan harjoitella esimerkiksi sukupuoli-identiteettiä erilaisissa prinsessa- ja sankarirooleissa. (Nurmiranta 2009, 61.)

Roolileikeissä lapsi käyttää mielikuvitustaan. Kuvittelun opetteleminen on tärkeä osa lapsen empatiakyvyn kehitystä. Leikeissä lapset ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa, ja erityisesti vapaamuotoinen leikki on hyvä keino selvittää lasten keskinäisiä suhteita. Keskinäiset suhteet ilmenevät lasten tavassa leikkiä keskenään, millaisia ristiriitoja leikeissä tulee esiin, ja miten niitä selvitetään. Toimiva ja yhteisöllinen ryhmä on ohjaajalle parhain pedagoginen lähtökohhta. Lapsuusvuosina leikki on yksi arvokkaimmista asioista, joita lapsille voi antaa. (Helenius & Korhonen 2005, 29-31.) Roolileikin avulla lapsi pystyy harjoittelemaan sosiaalisia taitoja sekä erilaisia tapoja suhtautua ympäröivään maailmaan ja ihmisiin. Esikouluikäisellä on jo kyky hahmottaa toisen ihmisen näkökulmia ja hän voi ymmärtää asioiden syitä sekä seurauksia. Nämä piirteet tulevat esiin erityisesti sääntöleikeissä. (Nurmiranta 2009, 59-61.)

5-vuotiaat lapset kykenevät yhä pidempiin vuorovaikutussuhteisiin ja he leikkivät yhteistyökkyisesti (Nurmiranta 2009, 61). Pääasiallisesti 5-vuotias pystyy toimimaan sopuisasti yhdessä toisten kanssa. Vertaisryhmään kuuluminen on 5-vuotiaalle lapselle tärkeää ja lapsiryhmä on 5-vuotiaalle tärkeä paikka oppia sosiaalisia taitoja. Lapsi alkaa ottaa hieman etäisyyttä aikuisesta sekä kokeilla omien vuorovaikutustaitojaan. Aikuisen tulee kuitenkin olla tukena ja asettaa sääntöjä. Lapsi haluaa keskustella aikuisten kanssa omista ajatuksistaan sekä kokemuksistaan. Keskustelu on todella tärkeää, jotta lapsen oma tunteiden tunnistaminen ja arviointi kehittyvät. 5-vuotias on erityisen kiinnostunut myös erilaisista peleistä. Leikit auttavat lasta ymmärtämään oman vuoron odottamista, häviämistä, motoriikkaa ja pettymyksiä mutta myös iloa. (Alijoki 1998, 68-69.)

6-vuotiaan ikävaiheessa on tyypillistä, että lapsen voi olla vaikea keskittyä. Hän kykenee kuitenkin ratkomaan ristiriitoja keskustelemalla. Esikouluikäinen osaa ilmaista omia tunteitaan ja häntä kiinnostavat esimerkiksi vitsit. Leikkiminen on myös 6-vuotiaalle tärkeä oppimisen tapa. Leikissä hän voi kehittää tunne-elämän taitoja, kognitiivisia sekä sosiaalisia taitoja. Lisäksi lapsella on synnynnäinen halu tutkimiseen joka auttaa häntä oppimaan uusia asioita. On tärkeää, että lapsia tuetaan ja rohkaistaan vuorovaikutustilanteisiin sekä aikuisten että lasten kanssa. Lapsen leikissä korostuu luovuus, jossa voi kokeilla ja käyttää mielikuvitusta. (Alijoki 1998, 69-70.) Onnistuneen leikin edellytyksenä on, että aikuinen on lasten toiminnan tukena. Leikitilanteita olisi myös hyvä havainnoida, jotta ohjaaja voi tarkastella lasten vuorovaikutusta sekä leikin kehitystä. (Helenius & Korhonen 2005, 21-23.)

3.4 Musiikkiliikunta

Suomalaisen musiikkiliikunnan musiikkikasvatusideat pohjautuvat Émile Jaques-Dalcrozen (1865-1950) ja Carl Orffin (1895-1981) pedagogiikkaan. Kasvatusideat toimivat musiikkiliikunnan lähtökohtana. Musiikkiliikunta kuuluu musiikkikasvatukseen, ja sen osa-alueita ovat kuuntelu, laulaminen, kehon liike sekä oma ideointi. Musiikkiliikunnassa yhdistyvät musiikki ja liike, jossa toiminta syntyy kehollisten kokemusten kautta. Toiminnassa tärkeää ovat aistit sekä havainnot kuten kuuntelu ja tunteet. Musiikkiliikunnassa instrumenttina voidaan hyödyntää kehoa, joka toimii ilmaisun välineenä. Lasten musiikkiliikunnassa on tärkeää, että toiminnassa näkyvät uteliaisuus ja ilo. Lapset tutustuvat liikkeen avulla ympäristöönsä ja musiikkiin. Itseilmaisuus on osa lapsen identiteetin muotoutumista. Lisäksi musiikki ja liike auttavat käsittelemään erilaisia tunteita. Laulut ja leikit luovat erilaisia mielikuvia ja tunteita. Musiikkiliikunnan tarkoituksena on vapauttaa itsekriittisyydestä ja tuottaa iloa sekä vahvistaa ilmaisukykyä. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 11.)

Musiikkiliikunnalla on monenlaisia, kokonaisvaltaisia tavoitteita (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 12). Tavoitteena voi olla kehittää keskittymis- ja kuuntelukykyä, liikunnallisia valmiuksia sekä kontakti- ja kommunikointikykyä (Hongisto-Åberg 1993, 156). Lisäksi kehittämisen kohteena voivat olla mielikuvitus ja ilmaisuus. Musiikkiliikuntaan kuuluvat oleellisesti myös tanssiminen ja laululeikit. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 12.) Musiikista ilmenee yksilöllisiä näkemyksiä, jotka muotoutuvat liikkeeksi. Yhteiset liikuntaharjoitukset, tanssit sekä improvisointi vaativat onnistuakseen vuorovaikutusta sekä sosiaalista kanssakäymistä. (Hongisto-Åberg 1993, 157.)

Musiikkiliikuntaan kuuluu erilaisia kasvatuksellisia periaatteita. Musiikkiliikunnan tärkeä pedagoginen ajatus on, että se avaa mahdollisuuden musiikista nauttimiseen, yhteisöllisyyteen sekä onnistumiseen. Musiikkiliikunnan lähtökohtana on ilmapiiri, joka on turvallinen ja hyväksyvä. Ryhmässä on tärkeää rohkaista ryhmän jäseniä itseilmaisuun ja liikkeeseen. Musiikkiliikunta vaatii myös heittäytymiskykyä, leikkimielisyyttä sekä mielikuvituksen käyttöä. Ilo liittyy vahvasti toimintaan, sillä se luo yhteisiä myönteisiä kokemuksia. Musiikkiliikuntaan voidaan yhdistää myös muita taiteen lajeja. Toiminnassa on huomioitava, että jokainen kokee liikkeen, musiikin ja niiden merkityksen hyvin yksilöllisellä tavalla. Lisäksi harjoitukset vaativat aikaa. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 13.)

Tyypillisiä esimerkkejä musiikkiliikuntaharjoituksista ovat musiikin ja liikkeen yhdistäminen sekä kehorytmiikka. Musiikkiliikuntatuokioiden alussa on myös tärkeää virittää ryhmää toimintaan esimerkiksi tutustumisleikin avulla. On tärkeää luoda ilmapiiri, jossa ryhmän jäsenet tuntevat olevansa tervetulleita ja tulevat tutuksi toisilleen. Piiri on hyvä tapa aloittaa toiminta, sillä ohjaajalla on piirissä kontakti ryhmän jäseniin yhdessä ja yksilöllisesti. Piirin jäsenillä

on myös kontakti toisiinsa ja piirissä on turvallista olla. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 17.)

Musiikkiliikunta sopii taidoiltaan kaikenlaisille ryhmille, eikä toiminta vaadi aikaisempia taitoja ja musiikista tai liikunnasta. On kuitenkin huomioitava, että kaikille ei ole luontevaa liikua musiikin mukana. Musiikki ja liike mahdollistavat itseilmaisun, tuntemisen ja kokemisen kokonaisvaltaisesti. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 17.) Musiikkiliikunta antaa parhaimmillaan rohkeutta ja oivalluksia. Musiikkiliikunnan merkitystä on alettu oivaltaa yhä paremmin. Musiikkiliikunta on ottanut asemansa yhtenä musiikkikasvatuksen alueena. Musiikkiliikunnan teemat ovat myös koettu tärkeinä musiikkiterapiassa. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 39.)

Dalcroze-pedagogiikka perustuu Emile Jaques-Dalcrozen ideoille, joissa musiikki ja kehon liike yhdistetään musiikkikasvatuksessa. Dalcroze-pedagogiikkaa ei pidetä opetusmetodinä, koska se ei sisällä suoria ohjeita tai sääntöjä, joita tulisi noudattaa. Pedagogiikan ydinajatuksina ovat luovuuden ja oman ideoinnin kehittäminen, ryhmässä toimiminen ja kokemuksen kautta oppiminen. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 18.) Dalcrozen pedagogiikassa sosiaalinen oppiminen on keskeinen tekijä, sillä toimintaa toteutetaan aina ryhmässä. Ryhmässä jäsenet ottavat mallia ja inspiraatiota toisiltaan, joka kehittää uusia kokemuksia liikkumisesta. Jokaisen liike on yksilöllistä ja persoonallista. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 23.)

Dalcrozen pedagogiikan mukaan lasta tulisi kannustaa intuitiiviseen musiikin kokemiseen, jossa lapsi saisi kokonaisvaltaisen kokemuksen musiikista liikkumisen, kuuntelemisen ja laulamisen avulla. Pedagogiikan mukaan toiminnan tavoitteena on omaehtoinen ilmaisu. Harjoituksissa voidaan esimerkiksi ilmentää keholla sitä, mitä musiikissa kuulee. Harjoitukset voivat vahvistaa ilmaisukykyä. Ohjaajan rooli on merkittävä, jotta hän voi kannustaa kokeilemaan erilaisia tapoja ilmaisuun. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 19-22.) Lisäksi musiikkikasvatuksessa hyödynnetään Orff-pedagogiikkaa, jossa korostuu vuorovaikutteinen oppiminen. Pedagogiikan mukaan toiminnan lähtökohtina ovat yhteismusisointi, improvisointi, laulu, tanssi ja liike. Pedagogiikan ydinajatuksena on myös luovuuden virittäminen, leikki sekä ryhmässä liikkuminen. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 28.)

Jokaisen ihmisen musiikillisen kehityksen oppimispolut ovat yksilöllisiä ja kehitykseen vaikuttavat monet tekijät. Omat kiinnostuksen kohteet, ongelmanratkaisutilanteet ja musiikilliset harjoitukset ovat esimerkkejä yksilöllisistä tekijöistä. Lisäksi ympäristö ja perimä vaikuttavat musiikillisen taitojen kehittymiseen. Ihmisen musiikilliset taidot kehittyvät eri musiikkitilanteissa ja tehtävissä. (Paananen 2009, 150-151.)

Lapsi osaa kontrollointia omaa laulamistaan ja käyttää ääntään luovasti sekä ennakkoluulottomasti 5-6-vuotiaana. Lapsi osaa laulaa jo ryhmässä, ja yhdessä harjoittelu kehittää lapsen sosiaalisia taitoja. Tutun laulun avulla lapsi voi kehittää sisäistä kuulemistä, koska soittamalla tutun laulun säestystä lapsi voi samalla kuunnella sisäisesti laulun melodiakulkua. Oma improvisointi ja musiikkisadut kehittävät lapsen luovuutta ja mielikuvitusta. (Hongisto-Åberg 1993, 75-76.)

Peruslauluissa olisi hyvä olla hauskoja sanoituksia, jotka aktivoisivat lapsen mielikuvitusta. (Hongisto-Åberg 1993, 76.) 5-6-vuotias lapsi ymmärtää muun muassa sävelkorkeuden, melodian ja rytmin olemassaolon. Jotkut musiikilliset käsitteet lapsi osaa jo havainnollistaa 5-6-vuotiaana. Lapsi osaa laulaa jo entistä tarkemmin opetettuja lauluja. (Ruokonen 2001, 126.) Musiikin kuuntelu herättää 5-6-vuotiaalla lapsella mielikuvia, tunteita ja ajatuksia. Musiikin herättämät tunteet lapsi liittyy aikaisempiin kokemuksiinsa ja tietoihinsa. Musiikin arviointi ja mielipiteiden perustelu kehittyvät 5-6-vuotiaalla lapsella. Musiikkia kuunneltaessa lapsen keskittymiskyky kehittyy. Musiikki voidaan liittää myös tarinaan tai satuun, jolloin lapsi saadaan motivoitua kuuntelemaan musiikkia. (Hongisto-Åberg 1993, 78-79.)

5-6 vuotiaana lapsi innostuu soittimen soittamisen opettelusta (Ruokonen 2001, 126). Soittaminen kehittää lapsen koordinaatiokykyä ja hienomotorisia taitoja. Omien soolo-osuuksien soittaminen edistää lapsen itsenäisyyttä. Keskittyminen soittotilanteessa kehittyy ja lapsi saa soittamisen kautta esteettisiä elämyksiä. Tuottamalla itse musiikillisia elämyksiä 5-6-vuotiaan lapsen luovuus ja mielikuvitus kehittyvät. (Hongisto-Åberg 1993, 78-79.)

3.5 Musiikin ja liikunnan vaikutus vuorovaikutukseen

Taiteen eri elementit ovat läsnä ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Lasten vanhempia ja kasvattajia kannustetaan taiteen ja leikin avulla aktiiviseen sekä osallistuvaan vuorovaikutussuhteeseen. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 10-11.) Musiikki on tärkeä vuorovaikutuksen muodostumisessa ja sitä pidetään ihmisten välisenä tunnekommunikaation muotona. Tunteiden ilmaisuun ja jakamiseen voidaan käyttää musiikkia. (Saarikallio 2013, 40.) Soittamisen kautta lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät. Yhteissoittamisen kautta lapsi opettelee yhteisiä sääntöjä. (Hongisto-Åberg 1993, 79.) Musiikin avulla päiväkodin arjessa saadaan luotua yhteisiä hetkiä. Lapsen leikkimiseen ja laulamiseen kannustaminen on tärkeää, koska sillä on suuri merkitys lapsen musiikillisen luovuuden kehittämisessä. (Ruokonen 2011, 69.)

”Henkilökohtainen musiikkisuhde on vuorovaikutussuhde, joka toimii lähes samojen sisäisten lainalaisuuksien mukaan kuin ihmisisuhdekin: varauksellisuus ja huononmuuden tunne rasittavat sitä, kun taas avoimuus ja hyväksyntä edistävät sen kehittymistä.” (Hongisto-Åberg 1993, 17.)

Lapsi voi purkaa ja ilmaista tunteita musiikin avulla. Kuunnellessa musiikkia lapsi voi ilmentää musiikin tuottamia tunteitaan liikkumalla. Musisoidessa on tärkeää, että lapsi kokee musiikki-toiminnassa onnistumisen kokemuksia ja iloa. Onnistumisen kokemus voi olla esimerkiksi tietyn laulun osaaminen, mikä vahvistaa lapsen itsetuntoa. Luontaisen äänenkäytön kehittyessä lapsen omakuva vahvistuu, joka vaikuttaa myönteisesti lapsen vuorovaikutussuhteisiin. (Ruokonen 2001, 132.)

Kontaktien luominen kehittyä lapsella liikunnan ja leikin avulla. Lapsi solmii yhteyksiä toisiin lapsiin leikin aikana ja ratkaisee tehtäviä yhdessä muiden kanssa. (Zimmer 2001, 28.) Leikin avulla lapsi voi tehdä kehittyneempiä ratkaisuja sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa (Kalliala & Tahkokallio 2001, 58). Leikin ja liikunnan avulla lapsen turhautumisen sietokyky kehittyä. Lapsi kehittyä epäonnistumisien käsittelemisessä ja oppii siirtämään omia tarpeita taka-alalle muiden arvojen tieltä. (Zimmer 2001, 28-29.)

Lapsi osallistuu ryhmäleikkeihin ja noudattaa sekä oppii leikin vallitsevia sääntöjä. Lapsi oppii luomaan itse yksinkertaisia sääntöjä, esimerkiksi koskien leikissä tarvittavia välineitä. Liikuntaleikin avulla lapset oppivat hyväksymään heikoimmat ja vahvimmat leikkiverit. (Zimmer 2001, 28.) Lapsi voi tutustua muihin leikkijöihin sääntöleikkien avulla, ja sääntöjen noudattamisella hän voi päästä erilaisiin leikkiyhteisöihin (Kalliala & Tahkokallio 2001, 38).

Liikunnan avulla lapsi oppii myös tiimityöskentelyä (Huisman 2001, 65). Lisäksi lapsi oppii ryhmäliikunnassa yhteistyön merkityksen. Yhdessä liikkuessa lapsi hahmottaa jokaisen ryhmäläisen tarpeellisuuden ja yhteistyön myönteisen vaikutuksen liikunnassa. (Autio 1995, 34.) Huomioionottaminen ja suvaitsevaisuus kehittyvät lapsella liikunnan ja leikin avulla. Yhteisissä leikeissä lapsen suvaitsevainen suhtautuminen ja mukautuminen toisten tarpeisiin kehittyvät. Lapsi oppii kunnioittamaan toisten lasten erilaisuutta. (Zimmer 2001, 28-29.)

Muiden lasten kanssa käydyt sosiaaliset kohtaamiset eivät ole aina pelkästään positiivisia. Yhteisistä leikeistä voidaan sulkea heikoimmat lapset pois tai vanhemmat lapset voivat käskytää nuorempia lapsia. Lasten sosiaalisissa taidoissa suvaitsevaisuus ja toisten huomioimiseen eivät aina kehity liikunnan avulla. Liikunnallisessa kasvatuksessa on parasta välttää leikkejä, jotka selvästi provosoivat kilpailuhenkeä. Aikuinen voi vaikuttaa positiivisesti ryhmän sosiaalisiin suhteisiin leikin valinnalla ja siihen liittyvillä järjestelytoimenpiteillä. (Zimmer 2001, 31.)

3.6 Ryhmäilmiöt

Ryhmä muodostuu joukosta ihmisiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa toistuvasti. Ryhmään kuulumisella on ihmiselle suuri merkitys. Yleensä ryhmän jäsenten yhteiset tarpeet ovat

ryhmän perusta ja jäsenet hyötyvät jollakin tavoin toisistaan. (Kauppila 2005, 85.) Ryhmän vuorovaikutukseen kuuluu erilaisia prosesseja, joita on hyvä osata tunnistaa sekä havaita. Prosesseja syntyy ryhmän toiminnasta, sisällöstä ja tavoitteista. Lisäksi ryhmän jäsenten keskinäiset suhteet sekä toiminta muodostaa ryhmäprosesseja. (Kauppila 2005, 100.)

3.6.1 Vertaisryhmä

Vertaisryhmä on joukko ihmisiä, jotka ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ryhmän jäsenet ovat pääosin saman ikäisiä keskenään. Lapset oppivat sosiaalisia taitoja erityisesti vertaisryhmissä, joissa kehittyy ristiriitojen ratkaisukyky. Lapset ovat ryhmässä keskenään tasavertaisia. Lasten leikkitoiminta perustuu leikki-ikässä kaverisuhteisiin ja he voivat myös keksiä itselleen mielikuvituskaverin. Leikki on olennainen osa leikki-ikäisen elämää, koska leikki tuottaa nautintoa ja sen avulla lapsi voi ilmaista itseään. Lisäksi leikki toimii väylänä lapsen ja ympäristön välillä. (Nurmiranta 2009, 58-59.)

Alho-Kivi viittaa teoksessa (2005) ”Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus” Kosken (1999) ajatukseen, siitä millainen lapsen oppimisympäristön tulisi olla. Lapsen oppimisympäristön tulisi olla Kosken mukaan turvallinen ja avoin. Lisäksi ilmapiirin tulisi olla iloinen, myönteinen sekä kannustava. Kosken mukaan ilmapiiriin vaikuttavat olennaisesti myös ohjaajan persoona ja suhtautuminen lapseen. (Alho-Kivi 2005, 38-39.) Alho-Kivi viittaa myös Ahon (1996) näkemyksiin ilmapiiristä, jonka mukaan turvallinen ja sosiaalinen ympäristö on lapsen kehityksen edellytys. Ryhmän turvallisuus näkyy siinä, että lapsi voi olla oma itsensä eikä hänen tarvitse pelätä ryhmässä virheiden tekemistä. Lapsi pystyy turvallisessa ympäristössä ottamaan myös vastaan palautetta. Lisäksi turvallinen ryhmä on hyvä paikka harjoitella ristiriitojen selvittämistä. (Alho-Kivi 2005, 39.)

3.6.2 Ryhmän koheesio

Ryhmän koheesiolla tarkoitetaan ryhmän jäsenten välistä yhteenkuuluvuuden tunnetta (Pennington 2004, 358). Jotta ryhmä pystyy toimimaan yhdessä, ryhmässä täytyy olla tietty koheesio taso. Ilman koheesiota eli ryhmän kiinteyttä ryhmä voi äärimmillään hajota. (Pennington 2005, 83.) Ryhmään kehittyy oma ryhmäidentiteetti koheesio ja ryhmäytymisen ansiosta. Ryhmän tehtävät jaetaan yleisellä tasolla kahteen osaan. Ryhmän tehtävänä on saavuttaa ryhmän hyväksymiä tavoitteita ja säilyttää koheesio eli ryhmän kiinteyttä. Ryhmän jäsenet sitoutuvat tavoitteisiin ja toimintaan koheesio ansiosta. (Kauppila 2005, 86.)

Ryhmän koheesio voi vaihdella eri ikäryhmissä. Alle kouluikäiset lapset voivat kuulua sidotun ryhmään esimerkiksi päiväkodissa, mutta harvoin taas pysyviin avoimiin ryhmiin. Sidotuihin ryhmiin kuuluessa lapsi voi alkaa tuntea yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sitoutuminen

ryhmään kasvaa. (Laine 2005, 191.) Jäsenet osallistuvat aktiivisesti ryhmän toimintaan, jos koheesio on vahva ryhmässä. Vapaaehtoisuuteen perustuvissa avoimissa ryhmissä on tärkeää ryhmän toiminnan kannalta olla vahva tai ainakin kohtalainen koheesio. (Pennington 2004, 360.) Ryhmän koheesion kehitykselle on tärkeää myös ryhmän välinen sosiaalinen ilmapiiri. Sosiaalinen ilmapiiri mahdollistaa yhteenkuuluvuuden ja positiivisen vuorovaikutussuhteiden luomisen. (Laine 2005, 193.)

3.6.3 Status ja roolit

Ryhmän sosiaaliseen rakenteeseen kuuluu sosiaalisen statuksien määräytyminen ryhmässä (Laine 2005, 195). Sosiaalisella statuksella tarkoitetaan yksilön asemaa ryhmässä (Pennington 2005, 88). Ryhmän jäsenet arvioivat muiden ryhmäläisten sosiaalista statusta ja suhteuttavat hierarkkisesti ryhmän jäsenet heidän statuksien perusteella (Laine 2005, 197). Roolit syntyvät ryhmädynamiikan ja ryhmän vuorovaikutuksen tuloksena. Psykologi Kurt Lewinin mukaan ryhmädynamiikalla tarkoitetaan muun muassa ryhmän jäsenten voimavaroja, motiiveja ja ryhmän keskinäistä jännitettä. Tunnetilat, ympäristö ja sosiaaliset ärsykkeet kehittävät ryhmädynamiikkaa. (Kauppila 2005, 92.)

Roolit määräytyvät myös yksilön käyttäytymisen mukaan (Pennington 2005, 89). Kauppila esittelee teoksessa (2005) ”Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot” Elskninin & Elskninin teorian roolien omaksumisesta, jonka mukaan ikä vaikuttaa roolien omaksumiseen. Ensimmäinen roolien kehitysvaihe on egosentrinen vaihe, joka kehittyy 3-6-vuotiailla lapsilla. Lapsen on vielä haastavaa omaksua muiden tapaa nähdä asioita. Roolin ottaminen hahmottuu aluksi perheessä ja lapsi erottaa äidin sekä isän roolin toisistaan. (Kauppila 2005, 94.)

Erilaiset odotukset ja normit ryhmän jäseniä kohtaan luovat sosiaalisia rooleja, koska jokainen yksilö käyttäytyy eri tavalla. Koulumaailmassa odotetaan esimerkiksi oppilaalta erilaista käyttäytymistä ja roolin ottoa kuin opettajalta. (Laine 2005, 189.) Leikkiessään lapset voivat samaistua mielikuvituksen tuottamiin rooleihin eli psykologisiin rooleihin, joita ovat esimerkiksi elokuvan tai satujen hahmot. Yhteiskunta ei vaadi lapsilta psykologisia rooleja, vaan ne ovat lapsille itselleen tärkeitä. (Niemistö 2007, 90.)

Roolit voivat olla virallisia tai epävirallisia. Viralliset roolit ovat esimerkiksi urheiluseurojen puheenjohtajan- tai toimitusjohtajan roolit, kun taas epäviralliset roolit ovat syntyneet muiden ihmisten asettamina. Epävirallisissa rooleissa voidaan tottua, että roolin ottaja toimii aina tietyllä tavalla. Rooli voidaan asettaa myös itselleen. Itse asetettu epävirallinen rooli liittyy usein ihmisen persoonallisuuspiirteisiin. (Laine 2005, 189-190.) Ryhmän rooleilla on monta päätehtävää. Ryhmän roolien avulla työnjako mahdollistuu ryhmäläisten kesken, ja ryhmä

pystyy suorittamaan tehtävänsä tehokkaasti. Roolit luovat myös ennustettavuutta ryhmäläisten käyttäytymiseen. (Pennington 2005, 90.)

3.7 Aiemmat tutkimukset

Eva Brand ja Ora Bar-Gil ovat julkaisseet artikkelin (2010), jossa he esittelevät tutkimuksensa siitä, miten musiikki kehittää lasten vuorovaikutusta. Tutkimuksen perustana on käytetty lapsille tarkoitettua ”Musical Minds” -musiikkikasvatusohjelmaa. Ohjelma on kehitetty instituutiolle, joka edistää opetusta, oppimista ja sosiaalista integraatiota Bar-Ilan yliopistossa. Ohjelman perusteet on kehitetty kahdessa esikoulussa, ja ohjelmaa tukee opetusministeriö. (Brand & Bar-Gil 2010, 60.)

Tutkimukseen osallistui 93 lasta, jotka olivat iältään 4-6-vuotiaita. Tutkimuksessa oli lapsiryhmä, jolle ohjattiin musiikkia viikoittain. Lisäksi tutkimuksen vertailukohteena oli toinen kontrolliryhmä. Kummallekin ryhmälle ohjattiin saman verran musiikkiharjoituksia. Kontrolliryhmän musiikkitoiminnassa ei painotettu musiikin ja ihmisen välisen kommunikaation yhteyttä. Testiryhmässä puolestaan musiikki liitettiin osaksi vuorovaikutuksen kehittymistä, esimerkiksi konfliktien ratkaisussa. (Brand & Bar-Gil 2010, 60-62.)

Tutkimuksessa tehtyihin musiikkiharjoituksiin sisältyi muun muassa musiikkitunteja joissa laulettiin, liikuttiin, kuunneltiin sekä soitettiin rytmisoittimia. Lisäksi toimintaan kuului rentoutumista musiikin avulla. Lapset testiryhmässä saivat myös harjoitella ja toteuttaa musiikkia itsenäisesti esimerkiksi improvisoimalla tai kuuntelemalla musiikkia. Kontrolliryhmässä tätä mahdollisuutta ei ollut. (Brand & Bar-Gil 2010, 61-62.)

Tutkimuksen tulosten mukaan musiikilla on mahdollisuus kehittää kommunikaatiotaitoja (Brand & Bar-Gil 2010, 57). Tuloksissa ilmeni, että kummassakin lapsiryhmässä musiikki kehitti lasten kommunikaatiotaitoja. Testiryhmässä musiikin vaikutus vuorovaikutuksen kehittymiseen oli kuitenkin merkittävämpi. Musiikillinen aktiivisuus oli tutkimuksen mukaan yhteydessä sosiaaliseen kehitykseen. Musiikkikasvatus on tutkimuksen mukaan arvokasta. Tutkimuksessa musiikilla oli vaikutusta lasten musikaalisiin, emotionaalisiin, kognitiivisiin sekä sosiaalisiin toimintoihin. (Brand & Bar-Gil 2010, 69-70.)

Inkeri Ruokonen on tutkinut lisensiaatintutkielmassaan (1997) musiikin vaikutusta lapsen empatian kehitykseen. Tutkielman tavoitteena oli tutkia musiikin yhteyttä lapsen empatian ja prososiaalisuuden kehittymiseen. Prososiaalisuudella tarkoitetaan ihmisen vapaata tahtoa toimia toisen henkilön parhaaksi. Empiiriseen tutkimukseen osallistui 40 esikoululaista Vantaalta ja Espoosta, joille ohjattiin eheyttävää taidekasvatustoimintaa. Tutkimuksessa oli koe- ja kontrolliryhmä. Molemmille ryhmille ohjattiin taidekasvatustoimintaa, mutta koeryhmän

toimintatuokioissa lisättiin toistuvaa musiikkia. Leikki oli oleellinen osa toimintaa, ja se liitettiin kuvalliseen, liikunnalliseen ja draamalliseen ilmaisuun. Koeryhmällä se yhdistettiin myös musiikkiin. Tarkoituksena oli erityisesti tutkia sitä, vaikuttaako juuri musiikki empatian sekä prososiaalisuuden kehittymiseen. (Ruokonen 1997, 151-152.)

Tutkimuksen tulokset olivat osin erilaisia Ruokosen asettamien olettamuksien kanssa. Ruokosen olettamuksena oli, että musiikkiryhmän eli koeryhmän empatiataidot sekä prososiaalisuus kehittyisivät enemmän kuin kontrolliryhmän. Tutkimuksen tulosten mukaan ryhmien välillä ei havaittu merkittävää eroa. Lasten empatian ja prososiaalisuuden kehityksessä oli kuitenkin yksilöllisiä eroja. Taidetoiminnasta hyötyivät eniten lapset, joiden empatiapisteet olivat toiminnan aluksi heikoimmat riippumatta siitä, kumpaan tutkimusryhmään he kuuluivat. (Ruokonen 1997, 151-157.)

Yleisesti ottaen tutkimuksen mukaan molemmissa ryhmissä lasten empatia sekä prososiaalisuus taidot edistyivät lukukauden aikana. Kuvitteluleikki havaittiin tutkimuksessa olevan merkityksellistä lasten keskinäiselle vuorovaikutukselle. Tutkimuksen toimintaprosessissa havainnoitiin, että taiteellisessa toiminnassa lapsille olennaista oli mielihyvä, nautinto ja ilo. (Ruokonen 1997, 151-157.)

4 Toiminnan toteutus

Valitsimme toimintamme keskeiseksi teemaksi maailman eläimet. Ajattelimme, että eläimiä on mielekästä hyödyntää musiikkiliikuntaleikeissä. Valitsimme jokaiselle toimintakerralle eri eläimiä ja askartelimme niistä kuvakortit. Hyödynsimme toiminnassa pianoa ja rytmisoittimia, joita soitimme musiikkiliikuntaleikkien aikana. Aution (1995, 56-58) mukaan muuttumattomat olosuhteet harjoittelussa luovat turvallisuuden tunnetta. Pyrimme pitämään toiminnan olosuhteet selkeänä, ja toimintamme rakentui jokaisessa tuokiossa samanlaisesti (Liite 4). Toimintaa seurasi sivusta päiväkodin työntekijä. Työntekijä havainnoi toimintaa ulkopuolelta, eikä hän osallistunut toimintaan. Tarkoituksena oli, että työntekijä havainnoi toimintaamme objektiivisesta näkökulmasta sekä antaa havaintojensa perusteella palautetta.

Toiminnassamme seikkaili jokaisella toimintakerralla Mammutti-pehmolelu. Pyrimme toiminnassamme, että Mammutista tulee osa lapsiryhmää. Ajattelimme, että pehmolelun avulla olisi luonnollista tutustua uuteen lapsiryhmään. Elina Nevalainen tutkii lelun merkitystä leikissä kasvatustieteen pro gradu -tutkielmassaan (2006) ”Kuusivuotiaiden lasten suhde leikkikaluihin”. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millainen suhde kuusivuotiailla on leikkikaluihin. Keskeisenä tavoitteena oli selvittää, millä tavoin lelut ovat tärkeitä kuusivuotiaille, miten he kokevat lelujen käytön sekä mitä merkityksiä leluilla on lapsille. (Nevalainen 2006, 5-6.) Tut-

kimukseen toteutettiin kahdessa Helsingin päiväkodissa, ja tutkimukseen osallistui 38 kuusi-vuotiasta lasta (Nevalainen 2006, 36-37).

Tutkimuksen keskeisten tulosten mukaan lelut olivat lapsille tärkeitä leikin mahdollistajana. Leluilla oli myös tutkimuksen mukaan emotionaalinen merkitys, koska lelut saavat aikaan tunteita kuten hauskuutta, hyvää oloa sekä turvallisuutta. Tutkimuksen tulosten perusteella pehmolelut ovat tärkeitä lapsille, koska niissä korostuu emotionaalisuus, esimerkiksi turvallisuuden tunne. Lasten lempileluilla oli monia toimintamahdollisuuksia, joissa lelu toimi joko toiminnan tuottajana tai toiminnan kohteena. (Nevalainen 2006, 92-96.) Ajattelimme, että lapset voisivat kertoa Mammutille omia tunteitaan ja kuulumisiaan. Toiminnassa myös Mammutti-pehmolelu kertoi lapsille omista tunteistaan, esimerkiksi alkujännityksestä tai ilon tunteista. Pohdimme, että lapset voisivat samaistua Mammutin tunteisiin ja ilmaista niitä luontevasti. Kerroimme myös Mammutin kanssa lapsille leikkien sääntöjä, ja Mammutti osallistui toimintaan koko ajan.

Aloitimme aina alkupiirillä, jossa kävimme läpi lasten nimiä ja kuulumisia. Lisäksi virittäydymme musiikkiliikuntaleikkeihin ja tutustuimme päivän teemana oleviin eläimiin kuvakorttien avulla. Jokaisella toimintakerroilla näytimme eläinkuvakortteja ja lapset saivat arvailla mistä eläimestä on kyse. Kysyimme lapsilta, miten eri kuvakorttien eläimet heidän mielestään liikkuvat. Lapset saivat keksiä eläinten liikkumistapoja, joita kokeilimme yhdessä. Toimintamme koostui sekä rauhallisista että energisistä musiikkiliikuntaleikeistä. Lopetimme toiminnan aina piiriin ja kävimme yhdessä lasten kanssa läpi tuokion tapahtumia. Kysyimme lapsilta palautetta toiminnasta.

Peruslauluissa olisi hyvä olla hauskoja sanoituksia, jotka aktivoisivat lapsen mielikuvitusta. (Hongisto-Åberg 1993, 75). Tämän ajatuksen perusteella lauloimme aina saman loppulaulun, jonka mukana sai tanssia. Loppulauluna oli Pikku Papun ”Maha täynnä pullaa” -kappale (Liite 6). Kappaleen sanoitukset ovat leikkimieliset ja aktivoivat mielikuvituksen käyttämistä, koska pullalaulussa leikitellään ajatuksella pullan syömisestä. Mielestämme loppulaulu loi turvallisuutta, koska se oli jokaisella toimintakerralla sama ja antoi selkeän lopetuksen toiminnalle.

Toiminnassamme oleellista oli erityisesti keskittyminen, eri aistit sekä mielikuvitus ja ilmaisu. Lisäksi leikit vaativat myös tilan hahmottamista sekä omien ratkaisujen löytämistä. Yhdistimme lasten liikkumista erilaisiin rytmeihin, tunnistimme kehon liikemahdollisuuksia ja leikit vaativat reagoitakykyä. Leikeissä painottui uusien mahdollisuuksien löytäminen, koska lapset saivat keksiä miten eri tavoin eläimet voisivat liikkua. Painotimme toiminnan suunnittelussa sekä toteutuksessa lapsilähtöisyyttä. Jantusen (2011, 10-11) mukaan lapsilähtöisyydessä kasvattaja ottaa lasten aloitteita vastaan ja antaa lasten ideoida toimintaa. Lisäksi toimintaan liittyi ryhmän yhteisiin sääntöihin sopeutuminen ja yhdessä tekeminen.

Opinnäytetyömme toiminnassa korostui Orffin työtap, jossa musiikkia ilmaistaan liikkeen avulla monin eri tavoin (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 28). Leikeissä lapset saivat liikkua musiikin tahtiin esimerkiksi hyppien, pomppien tai pyörien. Pyrimme myös lapsilähtöisyyteen ja luovuuden aktivoimiseen, jolloin lapset saivat itse keksiä mieluisia tapoja liikkua musiikin tahtiin. Yhdistimme toimintamme muihin taiteisiin, kuten tarinoihin ja loruihin sekä tanssiin. Toiminnassamme oli myös kaikuleikkejä, joissa ryhmässä toistettiin muiden tekemiä liikkeitä. Ajattelimme, että kaikuleikkien avulla lapset kuuntelevat toisiaan ja tulevat huomioituksi. Hyödynsimme myös Dalcroze-pedagogiikkaa toiminnassa. Pedagogiikan mukaan ryhmän jäsenet ottavat mallia ja inspiraatiota toisiltaan, joka kehittää uusia kokemuksia liikumisesta. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 23).

4.1 Viidakon eläimet

Jännitimme toiminnan alussa, ovatko valitsemamme musiikkiliikuntaleikit lapsiryhmälle mielekkäitä. Ennen toiminnan alkua pohdimme myös, miten vuorovaikutukseen vaikuttaa se, että lapset ovat toisilleen ennestään tuttuja. Toimintamme teemana olivat viidakon eläimet, ja tutustuimme apinoihin, käärmeisiin, gepardiin, myrkkysammakkoon, piraijaan sekä papukaijaan. Aloitimme toimintamme piirissä, jossa esittelimme itsemme ja kerroimme toimintamme idean. Lisäksi esittelimme mukanaamme seikkailevan Mammutti-maskotin, joka oli aluksi ujo ja halusi tutustua myös lapsiin paremmin.

Ohjasimme aluksi nimileikin, jossa kaikkien piti tehdä liike ja kertoa oma nimensä. Muut toistivat liikkeen perässä. Pyrimme selkeästi pohtimaan lasten kanssa toiminnan alussa sääntöjä. Säännöiksi laadittiin muun muassa oman vuoron odottaminen ja toisten kuunteleminen. Pyrimme, että lapset pyytäisivät piirissä puheenvuoroa viittaamalla. Ajattelimme, että viittaminen auttaisi lapsia antamaan tasavertaisesti puheenvuoron jokaiselle. Lapset olivat kiinnostuneita eläimistä. He osallistuivat musiikkileikkeihin todella motivoituneesti ja leikkivät eläimiä innokkaasti. Lopuksi leikimme laululeikissä intiaaneja ja etsimme tilaan piilotetut sulat. Lapset lähtivät leikkiin mielestämme innolla mukaan ja annoimme myös heidän keksiä eri tapoja liikkua. Muodostimme toiminnan lopuksi jälleen piirin ja kysyimme hymiökorttien avulla lasten mielipiteitä toiminnasta.

Toimintakerta eteni mielestämme selkeästi. Huomasimme, että Mammutti oli lasten mielestä hauska, ja se tuki mielestämme toiminnan etenemistä. Kerroimme Mammutin kanssa lapsille esimerkiksi leikkien sääntöjä. Emme osanneet vielä lasten nimiä, mikä vaikutti mielestämme auktoriteetin ottamiseen ryhmässä. Saimme päiväkodin työntekijältä palautetta heti toiminnan jälkeen. Työntekijä ehdotti, että lapset tekisivät nimilaput toiminnan alussa, koska

koimme haastavaksi muistaa lasten nimet lyhyessä ajassa. Idea oli mielestämme hyvä, ja päätimme tehdä seuraaville kerroille nimilaput.

Mielestämme lasten välinen vuorovaikutus oli hyvää, koska he leikkivät innostuneesti yhdessä. Lapset ottivat pääosin hyvin huomioon toisensa ja auttoivat esimerkiksi toisiaan löytämään oman istumapaikkansa piirissä. Ryhmässä oli mielestämme kaveruksia, jotka hakeutuvat toisensa seuraan. Reflektoimme toiminnan lopussa, että lapsia pitäisi kannustaa vielä leikkimään kaikkien ryhmäläisten kanssa. Lisäksi pyrimme kiinnittämään huomioita siihen, että lapset kunnioittavat jokaisen puheenvuoroa. Musiikkiliikunta toimi havaintojemme mukaan hyvin vuorovaikutuksen edistäjänä, sillä leikit innostivat yhteiseen tekemiseen ja niiden avulla opeteltiin muiden kuuntelua sekä huomioimista.

Ohjauksemme oli selkeää, luontevaa ja mielestämme teimme hyvää yhteistyötä. Huomasimme, että meidän pitää kiinnittää huomiota ohjausvastuun jakamiseen keskenämme. Lisäksi ajattelimme, että kerromme säännöt jämäkämmin lapsille heti toiminnan alussa. Huomasimme, että lapset kokeilivat yhteisten sääntöjen joustavuutta toiminnassa.

4.2 Savannin eläimet

Toimintamme teemana olivat Savannin eläimet ja tutustuimme leijonaan, kirahviin, norsuun sekä krokotiiliin. Toimintakerran alussa jaoimme lapsille nimilaput sekä ohjasimme lapset paikoille istumaan. Olimme piilottaneet Mammutin huoneeseen ennen toiminnan alkua ja etsimme sitä yhdessä lasten kanssa, kunnes lapset löysivät Mammutin piilon. Toiminta alkoi alkupiirillä, jossa jokainen osallistuja kertoi oman nimensä ja kuulumiset Mammutille sekä muille osallistujille. Alkupiirin aikana osa lapsista oli levottomia ja lapsien oli haastavaa kuunnella toisiaan.

Tutustuimme eläimiin kyselemällä lapsilta esimerkiksi mitä tarkoittaa savanni ja mitä eläimiä siellä voisi olla. Lapset osallistuivat aktiivisesti keskusteluun ja keksivät jo joitain eläimiä, jotka olimme valinneet esiteltäväksi. Esittelimme jokaisen eläimen, jonka jälkeen lapset matkivat eläinten liikkumistapoja ja ääntelyä. Eläinten esittelyn jälkeen leikimme elefanttimarssi -laululeikkiä. Laululeikin aloitti lapsi, joka pyysi yhden kaverin mukaansa. Laululeikin aikana huomasimme, että jokainen lapsi otettiin tasavertaisesti mukaan leikkiin. Ketään ei syrjitty vaan laululeikin aikana havainnoimme, että lasten yhteinen toiminta onnistui.

Elefanttimarssi -laululeikin jälkeen ohjasimme leikkivarjoleikkejä. Huomasimme, että lapsilta tuli paljon ideoita ja ajatuksia siitä, mitä kaikkea leikkivarjolla voisi tehdä. Pomputimme palloa leikkivarjossa, ja yritimme välttää pallon tippumisen maahan. Leikkiminen vaati lapsilta

yhteistyötä, jotta leikkiminen onnistuisi. Vaikka lapset tulivat hieman levottomiksi leikkivarjotoiminnan lopussa, he pystyivät yhteistyössä hetkellisesti rauhoittamaan tilanteen.

Toiminnassa korostui yhdessä tekeminen ja leikkiminen. Vuorovaikutus oli mielestämme hyvää ja lapset huomioivat toisensa. Mielestämme lapset leikkivät toimintakerralla kaikkien ryhmäläisten kanssa, eikä vain tutuimman kaverin kanssa. Toiminta eteni pääsääntöisesti mielestämme hyvin, mutta olisimme voineet antaa vielä selkeämmät ohjeet leikkien alussa, koska lapset olivat levottomia. Huomasimme, että meidän olisi pitänyt miettiä etukäteen paremmin miten kerromme lapsille esimerkiksi leikkien sääntöjä.

4.3 Dinosaurukset

Toiminnan teemana olivat dinosaurukset, jossa tutustuimme Tyrannosaurus Rexiin, mammuttiin, lintudinosaurukseen ja vesidinosaurukseen. Aikaisemmilla toimintakerroilla lapset olivat olleet ulkona leikkimässä ennen musiikkiliikuntatoimintaa. Keskiviikkona oli sateista, joten lapset olivat aamupäivän sisällä. Huomasimme sen vaikuttavan toimintaan, koska lapset olivat energisiä.

Piilotimme Mammutin jälleen ennen toimintaa ja etsimme sen yhdessä lapsien kanssa. Aloitimme toiminnan alkupiirillä, jossa lapset saivat tervehtiä Mammuttia ja kertoa lempiväriänsä. Huomasimme piirin aikana muutoksen alkuvuorosta lapsien käytöksessä ja toiminnassa, koska kaikki lapset käsitelivät Mammuttia todella varoen ja hellästi. Alkupiirin jälkeen leikimme ”pää-olkapää-peppu” -laululeikkiä. Nopeutimme laululeikkiä koko ajan, jotta toimintaan tulisi haastetta. Lapset leikkivät innostuneesti. Kukaan lapsista ei ilkkunut toisiaan, vaikka kaikki ryhmässä eivät pysyneet kokoajan leikin rytmissä. Laululeikin aikana vallitsi mielestämme mukava ilmapiiri, koska nauru raikui leikkiessä.

Laululeikin jälkeen tutustuimme yksitellen eri dinosauruksiin ja mammuttiin sekä mietimme miten eläimet liikkuvat. Lapset saivat viitata, jos tiesivät eläimen. Viittaaminen ja oman vuoron odottaminen onnistuivat mielestämme paremmin kuin edellisillä toimintakerroilla. Kaikille annettiin tasavertainen vuoro vastata ja kuunneltiin kaveria. Eläimien esittelyn jälkeen eläinten kuvat levitettiin tilaan ja liikuimme eri eläinten tavoin. Jokainen lapsi osallistui leikkiin aktiivisesti.

Ohjasimme lapsia muodostamaan jonon, jotta voisimme kertoa seuraavan leikin säännöt. Lapset muodostivat omatoimisesti jonon. Leikimme ”laavaleikkiä”, jossa musiikin pysähtyessä lattia muuttui mielikuvituslaavaksi. Leikin tarkoituksena oli musiikin pysähtyessä mennä mielikuvituslaavaa turvaan. Leikin jälkeen ohjasimme spontaanisti musiikkiliikuntaleikin, jossa liikuttiin musiikin tahtiin eri tavoin. Leikin aikana huomasimme kuitenkin, että lapset väsyivät

ja keskittyminen alkoi herpaantua. Lopussa leikimme ”leipurihiiva” -laululeikin, jota lapset olivat toivoneet aikaisemmillä kerroilla.

Toiminta eteni loogisesti ja selkeästi. Olimme miettineet tarkemmin etukäteen kaikki leikkien siirtymätilanteet. Toiminnan tarkempi suunnittelu etukäteen auttoi meitä toimimaan itsevarmemmin ohjaajina. Koimme erityisesti rentoutuvamme ohjaustilanteessa, mikä auttoi havainnoimaan toimintaa paremmin. Nautimme entistä enemmän toiminnan ohjauksesta. Lapset olivat tulleet jo tutummaksi, ja säännöt sekä toimintamallit olivat mielestämme selkeämmät.

4.4 Suomen metsän eläimet

Eläinteemana olivat Suomen metsän eläimet joihin kuuluivat jänis, karhu, saukko, pöllö, kastemato ja orava. Muodostimme alkupiirin ja lapset saivat etsiä piilossa olevan Mammutin. Huomasimme, että lapset odottivat Mammutin etsimistä ja tapaamista. Lapset kertoivat alkupiirissä Mammutille lempiruokansa. Sen jälkeen aloitimme ”sutsisatsi” -laululeikin, johon lapset lähtivät innokkaasti mukaan. He osasivat hyvin liikkeet ja huomasimme, että lapsilla oli todella hauskaa. Leikin jälkeen istuimme piiriin ja juttelimme toimintakerran eläimistä. Eläimet olivat lapsille melko helppoja, mutta he olivat innokkaita keksimään miten eläimet liikkuvat.

Ohjasimme lapset jonoon ja aloitimme seuraavan leikin, jossa musiikin soidessa liikuttiin metsän eläinten tavoin. Pyysimme lapsia liikkumaan aluksi yksin, sen jälkeen pareittain ja neljän ryhmissä. Ajattelimme, että voisimme tarkkailla lasten keskinäistä vuorovaikutusta parin valinnan avulla. Huomasimme, että parin ja ryhmän valinta oli lapsille välillä hieman hankalaa, sillä muutama lapsi meinasi jäädä ilman paria. Ryhmän muodostamisvaiheessa huomasimme, että yhdessä ryhmässä oli liian monta jäsentä. Muut ryhmän jäsenet määräsivät yhden lapsen pois ryhmästä. Tilanne eteni kuitenkin hyvin siitä huolimatta, koska lapsi vaihtoi ryhmää, eikä häntä kuitenkaan jätetty yksin. Pohdimme mistä kyseinen tilanne johtui ja oliko vastaavaa tilannetta tapahtunut lapsiryhmässä aikaisemmin.

Ohjasimme ”Karhu nukkuu” -leikin, joka oli monelle lapselle tuttu. Leikissä kiinni jääneet menivät ”karhun pesään”. Leikki sujui hyvin ja lapset tekivät hyvin yhteistyötä leikin aikana. Ketään ei yritetty tahallaan ottaa kiinni, ja kiinni jääneet menivät sopuisasti karhun pesään. Huomasimme, että lapset halusivat juosta ja purkaa energiaansa. Lopuksi istuimme alas rauhoittumaan ja lauloimme ”Kas metsämökin ikkunasta” -laululeikkiä sovellettuna eläintemaamme. Suurin osa lapsista pystyi keskittymään lauluun hyvin, mutta osa olisi halunnut liikkua enemmän, koska he vaikuttivat levottomilta. Loppupiirissä lapset saivat halata Mammuttia hyvästiksi. Loppulaulun aikana lapset olivat hieman levottomia, joten jätimme laulun tämä vuoksi lyhyemmäksi kuin normaalisti.

Onnistuimme luomaan turvallisen ja mukavan ilmapiirin. Lapset tulivat selvästi meille tutummaksi, ja huomasimme, että lapset olivat sisäistäneet ryhmän säännöt paremmin. Lasten välisessä vuorovaikutuksessa tuli esiin tällä toimintakerralla kuitenkin uusia piirteitä parinvalinta tilanteissa. Lapset toimivat mielestämme hyvin yhteistyössä, ja me emme havainneet syrjimistä tuokiomme aikana. Musiikkiliikunta ja uusi tilanne yhdisti havaintojemme mukaan ryhmää toiminnan aikana. Leikit autoivat meitä myös havaitsemaan vuorovaikutustilanteita.

4.5 Lempieläimet

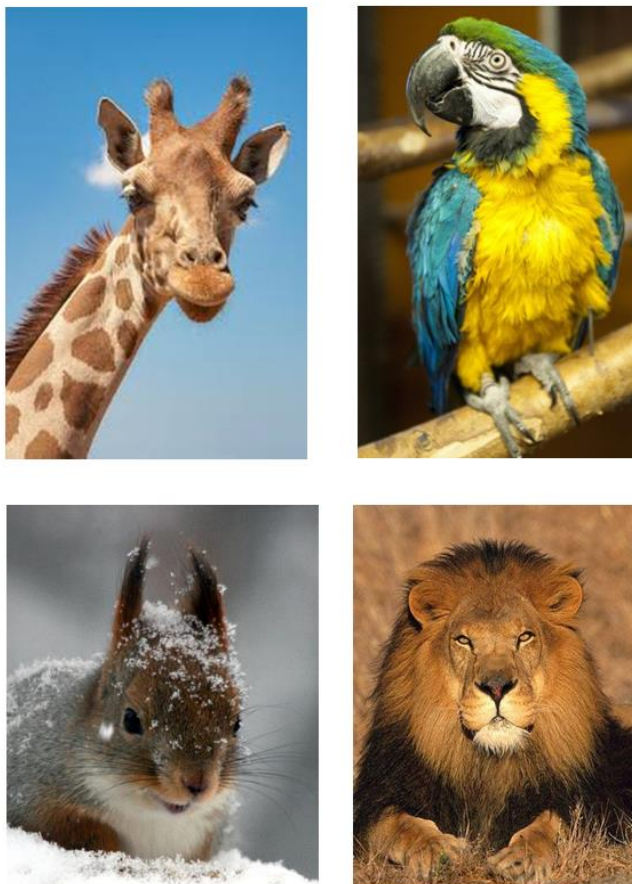
Muodostimme toiminnan alussa piirin, jossa juttelimme lasten kanssa heidän kesälomasuunnitelmista. Keskustelun jälkeen ohjasimme ”Kapellimestari” -leikin. Leikissä yksi lapsista valittiin kapellimestariksi piirin keskelle ja hän sai ohjata, mitä soittimia muut ryhmäläiset soittivat. Leikissä soitettiin rytmisoittimia, joita olivat rytmikapulat, rytmimunat sekä tamburiini. Jokainen halukas lapsi sai olla vuorollaan kapellimestari. Lähes kaikki lapset halusivat olla kapellimestarina. Leikissä korostui yhteistyön merkitys, koska lasten piti kuunnella ja huomioida toisensa leikin ajan.

Kapellimestari leikin jälkeen tutustuimme toiminnan aikana tutustumiimme eläimiin. Mammutti pehmolelu kysyi lapsilta heidän lempieläimiään. Olimme laittaneet lasten istumalautojen alle eläinten kuvia, ja lapset saivat vuorollaan esitellä alustansa alla olevan eläimen sekä näyttää miten eläin liikkuu. Huomasimme, että lapsille oli tärkeää kertoa omasta eläimestä ja saada huomiota muilta ryhmän jäseniltä. Jokaiselle lapselle annettiin ryhmässä vuoro kertoa omasta eläimestään.

Ohjasimme lapsille tutun ”Karhu nukkuu” -leikin. Huomasimme, että leikkiin keskittyminen oli lapsille haastavaa. Leikin aikana lapsille tuli ristiriitatilanteita esimerkiksi siitä kuka saa olla kiinniottaja leikissä. Havaintojemme mukaan lapset osasivat ratkaista tilanteita osittain itse, mutta tarvitsivat ohjaajan tukea. Huomasimme, että lasten välille tuli enemmän ristiriitoja kuin aiemmin. Pohdimme, että ristiriitatilanteita saattoi ilmetä enemmän, koska olimme tulleet tutuksi lapsille.

Tuokion lopussa oli rentoutushetki ja ohjasimme lapset patjoille rentoutumaan. Soitimme rauhallista pianomusiikkia taustalla ja hyödynsimme huiveja rentoutushetkessä. Kerroimme myös lapsille tarinaa Mammutti-pehmolelusta. Aluksi mietimme, miten rentoutushetki onnistuu, koska lapset olivat olleet välillä levottomia. Toiminnan aikana huomasimme, että lapset tykkäsivät rentoutuksesta. Loppupiirissä lapset saivat hyvästellä Mammutti-pehmolelun sekä meidät. Loppulaulun aikana tanssimme ja hassuttelimme. Toiminnan jälkeen monet lapset

tulivat vielä juttelemaan meille ja saimme myös piirustuksia muistoksi. Mielestämme viimeisellä toimintakerralla ilmapiiri oli rennompaa ja vapautuneempaa kuin aikaisemmillä kerroilla.

Kuva 3. Esimerkkejä toiminnassa käytetyistä eläinkorteista.

5 Arviointi

Toiminnan arvioinnissa esittelemme keskeisiä havaintoja ja arvioimme opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamista. Keräsimme opinnäytetyöprosessista palautetta eri näkökulmista. Pyyksimme palautetta lapsilta aina toiminnan lopuksi. Lisäksi toimintaamme seurasi eräs päiväkodin työntekijä, joka havainnoi toimintaamme ja antoi suullista sekä kirjallista palautetta. Annoimme palautetta myös toisillemme ja refleктоimme omaa ohjaustoimintaamme itsenäisesti. Palaute sekä arviointi tukivat toiminnassa tekemiämme havaintoja. Arviointimenetelmien avulla saavutimme toiminnasta tehdyt johtopäätökset.

5.1 Toiminnan arviointi

Toiminnan tavoitteena oli tukea lasten vuorovaikutusta musiikkiliikunnan avulla. Tutkimme toiminnassa lapsiryhmän jäsenten välistä vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja sekä sitä, miten harjoitukset vaikuttavat vuorovaikutukseen ryhmässä. Tavoitteenamme oli havainnoida, minkälaisia sosiaalisia suhteita huomaamme lapsiryhmässä leikkien aikana.

Keskeinen johtopäätöksemme toiminnasta tehtyjen havaintojen mukaan oli, että onnistuimme toimintatuokioiden aikana tukemaan musiikkiliikunnan avulla lasten vuorovaikutusta ryhmässä. Havaitimme, että lapset olivat toiminnasta innoissaan sekä ottivat toisiaan huomioon. Toiminnassa korostui liikunnan ja musiikin ilo ryhmässä. Tarkoituksena oli tukea lapsilähtöisen musiikkiliikunnan avulla lasten luovuutta. Yksilön luovuus kehittää mielestämme myös ryhmän yhteistä tekemistä sekä ideointia. Huomasimme toiminnassa, että lapset käyttivät mielikuvi- tustaan monipuolisesti. Lapset keksivät eri tapoja liikkua yksin ja yhdessä. Huomasimme, että lapset uskalsivat kokeilla rohkeasti omia tapoja ilmaista itseään. Musiikkiliikuntaleikkien avulla havaitimme, että lapset eivät arvottaneet toistensa toimintaa.

Huomasimme, että ryhmän toiminta kehittyi toimintaprosessin aikana ensimmäisen ja viimeisen päivän välillä. Havaitimme aluksi, että lapset olivat hieman jännittyneitä ja varautuneita uudessa tilanteessa. Jännittyneisyys tuli ilmi alkupiirissä, koska lapset olivat toiminnan alussa melko hiljaisia. Toiminnan edetessä kuitenkin huomasimme, että lapset rentoutuivat ja tulivat tutummaksi meille. Turvallinen ja avoin ilmapiiri on mielestämme edellytys vuorovaikutuksen tukemiselle ja sosiaalisten ilmiöiden havaitsemiselle. Toiminnan ensimmäisinä päivinä havainnoimme, että muutamat lapset hakeutuivat aina samojen lasten pariin leikeissä ja piireissä. Toiminnan tarkoituksena oli kuitenkin musiikkiliikunnan avulla tukea lasten kykyä toimia ryhmässä kaikkien kanssa yhteistyössä. Tavoitteena oli korostaa, ettei vuorovaikutustilanteissa ole syrjimistä. Toiminnan edetessä havaitimme, että musiikkiliikuntaleikit auttoivat lapsia toimimaan yhteistyössä kaikkien kanssa.

Huomasimme, että lapset toimivat pääosin yhteistyötä vaativissa leikeissä taitavasti. Lapset kehittivät leikkiä itsenäisesti sekä ryhmässä eteenpäin omien ideoidensa pohjalta. Kokemuksemme mukaan lapset huomasivat leikkien aikana, että yhteistyö auttaa heitä kehittämään leikkiä eteenpäin. Yhteistyö oli myös edellytys leikin onnistumiselle. Käytännön esimerkkinä huomasimme leikkivarjoleikissä lasten toimivan yhteistyössä. Lapset alkoivat ideoida yhdessä, miten he onnistuvat esimerkiksi pitämään pallon varjon päällä yhdessä. He innostivat toisiaan ja jalostivat toistensa ideoita eteenpäin.

Musiikkiliikunta toimi havaintojemme mukaan hyvin vuorovaikutuksen edistäjänä, sillä leikit innostavat yhteiseen tekemiseen ja niissä opeteltiin muiden kuuntelua sekä huomioimista. Lapsille oli tärkeää saada huomiota ohjaajilta ja muilta lapsilta. Toiminnassa korostui vertais- suhteiden merkitys vuorovaikutuksen tukemisessa. Pyrimme toiminnassa kannustamaan lapsia

toisten huomioimiseen sekä kuuntelemiseen. Rakensimme selvät säännöt ryhmään ensimmäisellä kerralla. Viittaamisen avulla jokainen sai oman vuoronsa ja lapset opettelivat myös kuuntelemaan toisiaan. Havaitimme ryhmässä, että lapset halusivat auttaa toisiaan pyyteettömästi melko usein. Toiminnassa lapset saivat esitellä vuorollaan eläimiä muille lapsille. Havainnoimme tilanteessa, että lapset kuuntelivat pääosin toisiaan sekä auttoivat tarvittaessa eläinten tunnistuksessa muita.

Mammutti-pehmoletu oli havaintojemme mukaan hyvä vuorovaikutuksen väline. Aluksi lapset hieman kyseenalaistivat Mammuttia esimerkiksi viskomalla sitä. Pyrimme kuitenkin kiinnittämään Mammutin vahvasti osaksi toimintaa. Mammutti auttoi lapsia motivoitumaan ohjeiden ja toistensa kuunteluun. Lisäksi huomasimme, että Mammutin avulla oli helppo ilmaista tunteita ja empatiakykyä toista kohtaan. Kerroimme esimerkiksi, että Mammuttia tulee kohdella hyvin, koska se on osa ryhmää. Toiminnan edetessä mammutista tuli tärkeä osa ryhmää ja leikkejä. Lapset kiintyivät Mammuttiin, sillä toiminnan lopussa he halailivat ja hyvästelivät sen.

Musiikkiliikuntaleikit auttoivat meitä havaitsemaan ryhmässä syntyneitä sosiaalisia suhteita. Musiikkiliikuntatoiminta toi havaintojemme mukaan myös esiin ryhmässä ristiriitatilanteita. Huomasimme, että lapset osasivat ratkoa niitä itse, mutta tarvitsivat siihen aikuisten tukea. Hippaleikeissä lapsille tuli riitatilanteita, kun he neuvottelivat siitä, kuka saa olla kiinniottaja. Lisäksi oman vuoron odottaminen ja kiinnijääminen oli haastavaa osalle lapsista. Leikki auttoi lapsia mielestämme kohtaamaan myös pettymysten tunteita, häviämistä ja muiden huomioimista.

Leikki toi esiin myös lasten välisiä statuksia sekä rooleja. Lasten välinen yhteistyö oli toiminnan aikana pääasiallisesti hyvää, mutta lapset pyrkivät jonkin verran määrittelemään, kenellä on eniten valtaa ryhmässä. Havainnoimme, että ryhmässä päätäntävaltaa omaavat lapset olivat myös aktiivisia sekä ilmaisivat itseään sanallisesti paljon ja rohkeasti. Lapset pyrkivät jonkin verran määrittelemään omaa asemaansa ryhmässä. Parinvalintatilanteet leikeissä toivat myös esiin ryhmän rooleja, koska osa lapsista tietoisesti hakeutui ensisijaisesti tutuimpien lasten luo ryhmässä.

5.2 Palaute lapsilta ja päiväkodin työntekijältä

Hyödynsimme lasten palautemenetelmässä hymiökortteja. Ajattelimme menetelmän olevan luontevaa ja selkeää lapsille. Kävimme ennen palautteen antamista läpi hymiöiden merkitykset lasten kanssa. Muotoilimme palautekysymyksen tilanteessa aina samalla tavalla: ”Mitä mieltä olit tänään yhdessä leikkimisestä?” Annoimme lapsille aikaa miettiä vastausta kysymykseen. Pyrimme välttämään myös lasten vastausten johdattelua. Mielestämme menetelmä auttoi havainnoimaan lasten näkökulmaa ryhmän välisestä vuorovaikutuksesta.

Keräämämme palautteen mukaan suurin osa lapsista vastasi palautekysymykseen myönteisesti valitsemalla hymyilevän hymiön. Muutama lapsista meni kuitenkin totisen tai surullisen hymiön kohdalle. Palautteen keräämisessä pyrimme painottamaan, että ei ole oikeaa tai väärää vastausta. Kannustimme lapsia valitsemaan hymiön oman mielipiteen ja tahdon mukaan.

Toimintaamme oli seuraamassa päiväkodin työntekijä jokaisella kerralla. Olimme laatineet lomakkeen, jossa oli arviointikysymyksiä työntekijälle. Mielestämme oli tärkeää saada objektiivinen näkökulma toiminnasta sekä ohjaamisesta. Työntekijän mukaan musiikkiliikunnalla ei ollut suuria vaikutuksia vuorovaikutukseen niin lyhyellä aikavälillä. Pidemmällä aikavälillä toistuvasti voisi olla toisin. Työntekijän mielestä vuorovaikutus lapsiryhmässä oli spontaania, alati kehittyvää, vaihtelevaa ja monesta tekijästä riippuvaista. Työntekijän mukaan ryhmän lasten eri temperamentit ja suhtautuminen vieraisiin aikuisiin näkyi selkeästi lasten toiminnassa.

Toiminnassamme onnistui työntekijän mielestä lasten motivointi toimintaan. Työntekijä piti pehmeolelua hyvänä motivoinnin välineenä. Työntekijän näkemyksen mukaan lapset pitivät meistä ja musiikkivalinnat olivat hyviä. Käytimme hänen mielestä monipuolisia työmenetelmiä, esimerkiksi kuvia. Lisäksi työntekijän mielestä olimme suunnitelleet jokaiselle toimintakerralle jotain uutta.

Työntekijän mielestä vuoron odottamista ja piirissä istumista toiminnassa olisi voinut olla vähemmän. Hänen mielestään toiminnassa olisi voinut olla enemmän liikkumista ja toimintaa. Toiminta eteni työntekijän havaintojen mukaa selkeästi alusta loppuun. Tiedollisesti ja taidollisesti toiminnan sisältö olisi voinut olla haastavampaa lapsille. Yhteistyömme näyttäytyi työntekijälle toimivana ja selkeänä. Työntekijän mielestä rentouduimme toiminnan edetessä.

5.3 Ammatillinen arviointi

Koemme, että ohjaustaitomme kehittyivät toimintaprosessin aikana. Toiminnan ohjaus vaati mielestämme onnistuakseen hyviä yhteistyötaitoja sekä tilanneherkkyyttä. Mielestämme kehityimme yhteistyötaitoissamme, koska kykenimme joustavuuteen ja motivoimme lapsia onnistuneesti toimintaan. Huomioimme toistemme näkemyksiä ja kunnioitimme myös toistemme eriäviä mielipiteitä toiminnassa.

Mielestämme kehityimme myös auktoriteetin sekä luottamuksen rakentamisessa ryhmässä. Viikon alussa huomasimme, että lapset testasivat meidän auktoriteettia. Toiminnan edetessä lapset kuitenkin noudattivat paremmin sääntöjä ja kuuntelivat ohjeita. Havaintojemme mukaan lasten luottamus meihin kasvoi viikon aikana. Luottamus näkyi mielestämme siinä, että

lapset uskalsivat ideoida leikeissä ja ilmentää eri tunnetiloja. Havainnoimme heidän suhtautumista ryhmätilanteeseen sen perusteella, miten lapset käyttäytyivät alkupiirissä. Huomasimme, että toiminnan aikana lapset hieman kiintyivät pehmoleluun sekä meihin, ja toiminnan lopussa he halusivat meitä. Lapset kertoivat sanallisesti, että tulevat ikävöimään Mammuttia sekä toimintaamme.

Onnistuimme mielestämme toiminnan suunnittelussa. Rakensimme selkeän ja toimivan rakenteen toiminnalle. Koemme, että toiminnan selkeä alku ja loppu toivat turvallisuutta ryhmätilanteeseen. Kuljetimme toiminnassa mukana samoja teemoja ja pyrimme kehittämään jokaiselle toimintakerralla myös jotain uutta. Pyrimme samojen elänteemojen avulla pitämään toiminnan sisällön selkeänä ja rajattuna. Mielestämme tämä auttoi luottamuksen rakentamisessa toiminnassa.

Mielestämme olisimme voineet valmistautua ohjaustilanteisiin vielä huolellisemmin. Oლისime voineet suunnitella leikkien sääntöjen ohjeistamisen selkeämmäksi. Haasteena koimme toiminnan ohjaamisessa sen, miten pystymme huomioimaan kaikki lapset leikeissä tasapuolisesti. Toimintatilanteissa huomasimme, että suunnitellut leikit eivät aina toteutuneet halutulla tavalla. Toiminta eteni siitä huolimatta selkeästi toimivan yhteistyömme ansiosta. Lisäksi olisimme voineet painottaa vielä enemmän liikkumiseen ja tekemiseen. Lasten oli vaikea toisiinsa keskittyä kuuntelemiseen.

Oლისime voineet valita toimintaamme enemmän leikkejä, jossa lapset voivat purkaa energiansa. Huomasimme toiminnan edetessä, että lapsiryhmällä oli tarve liikkumiseen ja tekemiseen. Pohdimme toiminnan jälkeen, että olisimme voineet suunnitella toimintaan lisää liikunnallisia leikkejä. Koemme, että olisimme leikkien avulla voineet tukea lasten liikkumisen tarvetta vielä paremmin. Keskittymistä vaativat leikit olisivat voineet haastaa lapsia enemmän, jotta motivaatio keskittymiseen olisi voinut säilyä paremmin.

Mielestämme oli tärkeää opinnäytetyö prosessin aikana, että kehityimme ammatillisesti palautteen antamisessa sekä vastaanottamisessa. Rakentava palaute kehittää mielestämme ammatillista osaamista. Lomakkeiden avulla arvioimme kumpikin omaa toimintaamme yksilönä sekä yhdessä. Lisäksi annoimme toisillemme palautetta ohjaamisesta vertaisarviointilomakkeen avulla. Mielestämme oli tärkeää kirjata asiat ylös heti toiminnan jälkeen. Lisäksi reflektioimme toiminnasta heränneitä ajatuksia. Kehityimme myös vastaanottamaan rakentavaa palautetta työntekijän objektiivisesta näkökulmasta.

Koemme, että ohjaustaitojemme analysointi toiminnan jälkeen kehitti kykyä arvioida omaa sekä toisen toimintaa. Lomakkeiden apukysymykset tukivat pohdintaamme. Kysymykset kehittivät mielestämme kykyä tarkastella omaa sekä toisen toimintaa kriittisesti. Koimme hyödyll-

liseksi vertaisarvioinnin, koska piti antaa toiselle rakentavaa palautetta. Opimme myös itse ja vertaisarvioinnin avulla kehittämään omaa toimintaamme. Kun pohdimme mikä ohjaamisessa onnistui ja missä olisi kehitettävää, pyrimme hyödyntämään ajatuksia käytännön ohjaus-tilanteissa. Pohdimme esimerkiksi auktoriteetin ottamista ryhmässä, ja miten siinä voisi kehittyä.

Pyrimme etsimään teorialtetta jo opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa. Rajasimme teoriaa aiheemme mukaisesti. Tutustuimme erityisesti musiikkiliikuntaa käsittelevään kirjallisuuteen. Lisäksi luimme 5-6-vuotiaiden lasten kehityksestä. Mielestämme oli tärkeää tutustua teoreettiseen viitekehykseen. Hyödynsimme teoreettista tietoa toiminnan suunnittelussa, koska oli tärkeää tiedostaa lasten eri ikävaiheiden tyypilliset piirteet.

Hyödynsimme toiminnan suunnittelussa luovien opintojen materiaaleja ja niistä opittuja menetelmiä. Onnistuimme mielestämme soveltamaan opittuja asioita opinnäytetyön toimintaan. Ollisimme kuitenkin voineet pohtia teorian avulla vielä laajemmin toiminnan sisältöä. Toimintamme ei ollut välttämättä tasoltaan riittävän haastavaa joillekin lapsille. Lapset olivat kuitenkin innostuneita toiminnasta. Koemme kokonaisuudessaan onnistuneemme hyvin teorian sekä käytännön yhdistämisessä. Osasimme toimintaprosessin jälkeen yhdistää teorialtetta käytännön havaintoihin.

Toiminnassa onnistuimme	Kehitettävää
Yhteistyötaidot ja tilanneherkkyys	Sääntöjen selkeämpi ohjeistaminen
Lasten innostaminen ja motivointi Positiivinen asenne Luottamuksen rakentuminen lapsiryhmässä	Yhä enemmän liikkumista
Toiminnan suunnittelu ja erilaisten menetelmien käyttö	Puheenvuorojen jakaminen ohjaajien kesken
Palautteen antaminen sekä vastaanottaminen	Haasteena koimme toiminnan ohjaamisessa sen, miten pystymme huomioimaan kaikki lapset leikeissä tasapuolisesti

Kuva 4. Ammatillinen arviointi.

Käsitlemme pohdinnassa opinnäytetyön toiminnan yhteyttä teoreettiseen viitekehykseen. Lisäksi pohdimme aikaisempien tutkimusten tulosten yhteyksiä toiminnasta tehtyihin havaintoihin. Käsitlemme pohdinnassa myös ohjaajana toimimista sekä ammatillista kehittymistä. Pohdimme toimintaan ja siitä tehtyihin johtopäätöksiin vaikuttaneita erilaisia tekijöitä. Lisäksi pohdimme opinnäytetyön toiminnan luotettavuutta ja eettisyyttä.

Palautteen avulla pyrimme selvittämään lasten kokemuksia yhdessä toimimisesta. Hymiöpalautteen tarkoituksena oli tukea havaintojamme vuorovaikutuksesta. Pohdimme kuitenkin hymiöpalautteen antamiseen vaikuttaneita tekijöitä. Reflektoimme toiminnan jälkeen hymiöpalautteen tuloksia ja pohdimme myös lasten valintoihin vaikuttaneita ryhmäilmiöitä palautetilanteessa. Havaitimme, että osa lapsista saattoi valita hymiön sen perusteella minne tutuin kaveri meni. Huomasimme, että kun muutama lapsi meni totisen tai surullisen hymiön luokse, kaverit saattoivat kannustaa vaihtamaan hymyilevän hymiön kohdalle. Mielestämme ryhmän dynamiikka on saattanut vaikuttaa siihen, että osa lapsista ei tehnyt valintaa täysin itsenäisesti. Toisaalta mielestämme kannustus positiiviseen valintaan voi lisätä myönteistä yhteishenkeä ryhmässä.

Ryhmän statukset ja roolit saattoivat vaikuttaa hymiöpalautetilanteessa. Pohdimme, että uskalsivatko kaikki lapset tehdä itsenäisesti valintansa palautetilanteessa. Mietimme, että kehittyikö toimintamme aikana ryhmään tapa, jonka mukaan palautetilanteessa kuuluisi toimia. Havaitimme, että lapset osallistuivat toimintaan ja palautteen antamiseen kuitenkin innokkaasti. Palautetilanteessa lasten kehonkieli oli mielestämme kuitenkin positiivista, koska huomasimme heidän nauravan ja hymyilevän. Kauppilan (2005, 33-34) mukaan sanattomaan viestintään kuuluu erilaisia eleitä, ilmeitä sekä kehonkieli, jolla voidaan viestittää tunteita. Havaintojemme mukaan lasten palaute tuki käsitystämme siitä, että he nauttivat yhteisistä vuorovaikutustilanteista toiminnassa.

Mielestämme johtopäätöksien luotettavuutta on tukenut toiminnasta tehdyt arvioinnit, toimintakerroista laaditut koosteet ja opinnäytetyöpäiväkirja. Kirjoitimme havainnot heti toiminnan jälkeen ylös. Koemme, että toiminnasta tehdyt havainnot ovat todenmukaisempia, kun ne kirjattiin heti toiminnan jälkeen. Lisäksi olemme reflektoineet opinnäytetyöprosessia ohjaavan opettajan kanssa. Mielestämme reflektointi ohjaajan kanssa on auttanut saamaan objektiivista näkökulmaa työhön.

Ryhmässä jäsenet arvioivat sosiaalisia statuksia ja suhteuttavat hierarkkisesti ryhmän jäsenet heidän statuksien perusteella (Laine 2005, 197). Leikki toi esiin toiminnassamme ryhmässä olevia statuksia ja rooleja. Pohdimme vaikuttiko ryhmäläisten statukset ja roolit esimerkiksi ryhmänvalintatilanteessa. Lapsen status ryhmässä voi mahdollisesti vaikuttaa siihen, kuinka paljon valtaa lapsella on vuorovaikutustilanteissa suhteessa muihin. Huomasimme, että esi-

merkiksi ryhmävalintatilanteissa osa lapsista muodosti helpommin ryhmän tutuimpien lasten kanssa.

Toiminnasta tehdyt johtopäätökset perustuivat pääosin omiin havaintoihimme. Lisäksi havainnot tukivat myös lapsilta kerätty palaute sekä työntekijän havainnot toiminnasta. Mielestämme yhdessä ohjaaminen tuki havaintojen tekemistä ja niiden luotettavuutta. Toiminnan jälkeen reflektioimme havaintojamme ja huomasimme niissä yhteneväisyyksiä. Huomasimme toiminnan aikana eri vuorovaikutustilanteita, jotka jaoimme toisillemme toimintatuokioiden jälkeen. Koimme, että yhdessä ohjaaminen mahdollisti havaintojen tekemisen eri näkökulmista.

Ennen toimintaa pyrimme tietoisesti toimimaan ohjaustilanteissa mahdollisimman eettisesti. Huolehdimme toimintaan osallistuneiden lasten anonymiteetistä koko opinnäytetyöprosessin aikana. Huomioimme, että lapset eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyömme kirjallisesta osuudesta. Toimimme opinnäytetyöprosessin aikana sosiaalialan ammattieettisten ohjeiden mukaan. Otimme huomioon erityisesti asiakkaan oikeuden tulla kohdatuksi kokonaisvaltaisesti. Asiakas tulisi kohdata eettisten ohjeiden mukaan yksilönä sekä osana ympäröivää yhteisöä, ja auttaa häntä kehittämään omia vahvuuksia. (Talentia Ry 2013, 8.)

Tavoitteena oli suhtautua vuorovaikutustilanteisiin sekä ryhmään avoimesti ja ennakkoluulottomasti. Lisäksi pyrimme huomioimaan lapset tasapuolisesti toiminnassa. Alkupiirin ja tutustumisleikkien avulla tutustuimme lapsiin sekä rakensimme heihin luottamusta. Otimme kuitenkin huomioon johtopäätöksiä tehdessämme, että omiin havaintoihimme vaikuttavat monet eri tekijät toimintatuokioiden aikana. Kauppilan (2005, 40) mukaan omat sisäiset mallit vaikuttavat aina ihmisen havaintoihin vuorovaikutustilanteissa.

Otimme huomioon mahdolliset ennakkokäsitykset esimerkiksi lasten sosiaalisista sekä kognitiivisista valmiuksista. Tutustuimme 5-6-vuotiaiden lasten kehitysvaiheisiin ja sosiaalisten taitojen kehitykseen. Huomasimme, että teoriaan tutustuminen loi odotuksia sekä käsityksiä lasten valmiuksista. Keltikangas-Järvisen (2012, 61) mukaan lasten sosiaalisissa taidoissa sekä temperamenteissa on yksilöllisiä eroja. Lisäksi lasten motoristen taitojen kehityksessä on yksilöllisiä eroja (Nurmiranta 2009, 19). Pyrimme huomioimaan toiminnan suunnittelussa ja ryhmätilanteissa lasten yksilölliset erot.

Pohdimme lasten erilaisia temperamentteja ennen toiminnan aloittamista. Pyrimme tiedostamaan, että jokaisella lapsella on yksilöllinen tapa reagoida vuorovaikutustilanteissa. Lapsi voi olla temperamentiltaan esimerkiksi varautunut tai aktiivinen (Keltikangas-Järvinen 2012, 61). Pyrimme tiedostamaan lasten yksilölliset tavat toimia vuorovaikutustilanteissa huomioi-

malla lapsia tasapuolisesti leikeissä. Toiminnassa halusimme kannustamaan esimerkiksi ujoja lapsia yhteiseen leikkiin, ja huomioimaan heitä ryhmässä tasapuolisesti.

Ohjaajan persoona sekä suhtautuminen lapseen vaikuttavat oleellisesti ryhmän ilmapiiriin (Alho-Kivi 2005, 39). Onnistuimme mielestämme luomaan ryhmään turvallisen ja innostavan ilmapiiriin. Pohdimme ennen toiminnan alkua omaa asennettamme ohjaustilanteissa. Pyrimme olemaan mahdollisimman innostavia ja luotettavia. Oma suhtautumisemme ohjaukseen oli mielestämme tärkeä osa toiminnan onnistumista. Huomasimme, että innostava ohjaustyylillä oli meille luontevaa. Koemme, että myönteisellä asenteellamme on ollut merkitystä vuorovaikutustilanteiden tukemiseen. Myönteinen asenne auttoi luomaan ryhmään positiivisen ilmapiirin, jonka vuoksi onnistuimme mielestämme motivoimaan lapsia leikkimään yhdessä.

Olimme suunnitelleet ohjelman toimintaan aikaisempien ohjauskokemusten sekä teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Teoria sekä aikaisemmat kokemukset saattoivat vaikuttaa mielestämme toiminnan sisältöön sekä ohjaustyyliimme. Koemme, että ennakkokäsitysten tai sisäisten mallien tiedostaminen sekä reflektointi ovat tärkeitä koko toimintaprosessin aikana. Tällä pyrimme, etteivät mahdolliset ennakkokäsitykset vaikuta tekemiimme havaintoihin ja johtopäätöksiin.

Alkupiirissä huomasimme toiminnan alussa, että lasten oli välillä haastavaa keskittyä ohjeiden tai toistensa kuunteluun. Ohjeistimme lapset istumaan eri paikoille jokaisella toimintakerralla. Pyrimme istumajärjestyksen muuttamisella siihen, etteivät lapset istu aina parhaan kaverin vieressä. Mielestämme oli tärkeää, että lapset kykenivät istumaan kaikkien ryhmän jäsenten vieressä. Huomasimme, että istumajärjestykseen vaikuttamalla lasten oli helpompi keskittyä ja kuunnella muita. Pohdimme kuitenkin, vaikuttiko valmiiksi suunniteltu istumajärjestys vuorovaikutustilanteisiin. Määrätty istumajärjestys saattoi mielestämme vaikuttaa ryhmässä oleviin rooleihin. Kun lapset eivät saaneet itse valita paikkaa, heidän piti sopeutua mahdollisiin uusiin vuorovaikutustilanteisiin. Lapset istuivat mielellään kaikkien ryhmäläisten vieressä, eikä se aiheuttanut ristiriitoja.

Havaintoihimme saattoivat vaikuttaa oma vireystila sekä jännitys uudesta ohjaustilanteesta. Vireystila vaikutti mahdollisesti omaan keskittymiskykyymme ohjaustilanteissa. Lisäksi vuorovaikutustilanteisiin saattoivat vaikuttaa myös lasten vireys- ja tunnetilat. Lasten innostuneisuus toiminnassa vaikutti myönteisesti toimintaamme. Ennen toimintaa meitä jännitti uuden ryhmän ohjaaminen sekä toiminnan onnistuminen. Jännitys saattoi aluksi vaikuttaa havaintojen tekemiseen. Alussa huomasimme myös, että lapset olivat hieman jännittyneitä uudesta tilanteesta. Havaitimme, että luottamus kehittyi toimintaprosessin aikana. Kauppiilan (2005, 79) mukaan luottamus on tärkeä osa vuorovaikutusta ryhmässä. Huomasimme, että onnis-

tuimme rakentamaan luottavaisen ilmapiirin ryhmässä. Jännitys meissä sekä lapsissa väheni mielestämme toiminnan edetessä.

Päiväkodin työntekijä seurasi sekä havainnoi toimintaamme jokaisella kerralla. Työntekijän havainnot ja palaute tukivat mielestämme havaintojen luotettavuutta. Työntekijällä oli osittain samanlaisia huomioita lasten välisestä vuorovaikutuksesta kuin meillä. Työntekijä havaitsi, että lasten vuorovaikutus oli spontaania sekä alati kehittyvää. Pohdimme toiminnan jälkeen sitä, miten työntekijän läsnäolo vaikutti toimintaan. Työntekijä oli lapsille tuttu, joten hänen läsnäolonsa saattoi luoda turvallisuutta ryhmätilanteeseen.

Ryhmä oli toiminut yhdessä vuoden ajan, joten vuorovaikutus oli rakentunut ryhmässä jo ennen toimintaamme. Pohdimme, kuinka paljon opinnäytetyömme musiikkiliikuntatoiminta on tukenut lasten vuorovaikutusta ryhmässä. Ryhmä toimi mielestämme hyvin yhdessä ja havaintojemme mukaan ryhmän koheesio oli jo muodostunut. Ryhmän koheesio tarkoittaa ryhmän välistä yhteenkuuluvuuden tunnetta (Pennington 2004, 358). Tietty koheesion taso on yhdessä toimimisen edellytys (Pennington 2005, 83). Laineen (2005, 190) mukaan alle kouluikäiset kuuluvat yleensä sidottuihin ryhmiin, esimerkiksi päiväkodissa. Sidotussa ryhmässä lapsi voi tuntea yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sitoutuminen ryhmään kasvaa. Johtopäätösten perusteella olemme voineet tukea vuorovaikutusta musiikkiliikunnan avulla leikkitilanteissa. Lisäksi vuorovaikutuksen tukeminen on saattanut olla helpompaa jo valmiiksi muodostuneen koheesion takia lapsiryhmässä.

Teoreettinen viitekehys on tukenut mielestämme johtopäätöksiämme. Hongisto-Åbergin (1993, 156) mukaan musiikkiliikunnan avulla voidaan kehittää kommunikointikykyä, johon kuuluu ryhmän yhteinen tekeminen ja sosiaalinen oppiminen. Tämä tukee keskeistä johtopäätöstämme, jonka mukaan pystyimme toimintatuokioiden aikana tukemaan musiikkiliikunnan avulla lasten vuorovaikutusta ryhmässä.

Havaitsimme, että lapset olivat toiminnasta innoissaan sekä ottivat toisiaan huomioon. Liikunta kehittää lasten taitoa yhdessä leikin sisällöstä (Zimmer 2001, 28). Toiminnassa tuli esiin lasten kyky kehittää yhteistä leikkiä. Kokemuksemme mukaan lapset osasivat yhteistyön avulla kehittää yhdessä leikkiä eteenpäin. Mielestämme yhteistyö oli edellytys leikin onnistumiselle. Aution (1995, 34) mukaan myös ryhmäliikunta auttaa ymmärtämään yhteistyön merkitystä sekä hahmottaa jokaisen ryhmäläisen tarpeellisuuden. Lisäksi Zimmer (2001, 29) mainitsee liikunnan vaikutuksesta lasten kykyyn kunnioittaa toisten erilaisuutta.

Juntusen, Perkiön & Simola-Isakssonin (2010, 11) mukaan lasten musiikkiliikunnassa on tärkeää, että toiminnassa näkyvät uteliaisuus ja ilo. Musiikkiliikunta vaatii myös kykyä olla leikki-

mielinen ja käyttää mielikuvitusta. Ilo liittyy vahvasti toimintaan, sillä se luo yhteisiä myönteisiä kokemuksia. Toiminnassamme korostui mielestämme liikunnan ja musiikin ilo ryhmässä. Huomasimme, että lapset käyttivät mielikuvitustaan monipuolisesti, ilmaisivat itseään rohkeasti ja ottivat mallia toisiltaan.

Lisäksi havaitsimme, että lapset matkivat innokkaasti esimerkiksi eri eläinten liikkumistapoja. Dalcroze-pedagogiikan ydinajatuksena onkin luovuuden ja oman ideoinnin kehittäminen sekä ryhmässä toimiminen (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 18). Hyödynsimme pedagogiikan ajatuksia toiminnassa ja koemme, että luovuus korostui vuorovaikutustilanteissa. Mielestämme luovuus näkyi ryhmässä, kun lapset keksivät yhdessä esimerkiksi uusia tapoja soveltaa eri leikkejä. Havainnoimme erityisesti Intiaanileikissä lasten luovuuden ja omien ideoinnin merkityksen. Intiaanilaululeikissä lapset saivat olla intiaaneja ja keksiä itse erilaisia liikkumistapoja musiikin tahtiin.

Lapsen keskittymiskyky kehittyy soittotilanteessa ja tuottamalla itse musiikillisia elämyksiä 5-6-vuotiaan lapsen luovuus ja mielikuvitus kehittyvät (Hongisto-Åberg 1993, 79). Valitsimme toiminnassa Kapellimestari-leikin, jossa lapset soittivat rytmisoittimia. Leikki vaati keskittymistä ja toisten kuuntelemista. Huomasimme toiminnassa, että keskittymiskyky on edellytys leikin onnistumiselle. Kapellimestari-leikissä lapset pystyivät pääosin keskittymään toisten kuuntelemiseen. Leikissä lapset pääsivät itse tuottamaan musiikkia, joka on mielestämme tärkeä osa luovuuden kehittymistä. Lisäksi musiikin kuuntelu kehittää lapsen keskittymiskykyä, ja lapsia voidaan motivoida kuunteluun liittämällä musiikki tarinaan. (Hongisto-Åberg 1993, 78-79.) Ohjasimme toiminnassa rentoutumishetken, johon motivoimme lapsia kertomalla tarinaa Mammutin kesästä. Huomasimme, että lapset keskittyivät musiikin kuunteluun tarinan avulla. Havaitsimme, että kaikki lapset antoivat jokaiselle mahdollisuuden kuunnella rauhassa tarinaa.

Mielestämme leikki auttoi havainnoimaan lasten sosiaalisia taitoja ryhmässä. Musiikkiliikuntaleikeissä syntyi muutamia ristiriitatilanteita, joita lapset osasivat ratkoa pääosin itse. Alijoen (1998, 68) mukaan lapsi alkaa 5-vuotiaana ottaa hieman etäisyyttä aikuisesta ja kokeilla omia vuorovaikutustaitojaan. Huomasimme lapsiryhmässä, että omien vuorovaikutustaitojen kokeilu korostui ristiriitatilanteissa, koska lapset pyrkivät ratkomaan tilanteita itse. Leikin avulla lapsi voi tehdä kehittyneempiä ratkaisuja sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa (Kalliala & Tahkokallio 2001, 58).

Huomasimme vertaisryhmän merkityksen sosiaalisten taitojen oppimisessa. Nurmiraanan (2009, 59) mukaan vertaisryhmissä opitaan sosiaalisia taitoja ja ristiriitojen ratkaisukykyä. Alijoen (1998, 68-69) mukaan myös lapselle vertaisryhmän merkitys sosiaalisten taitojen oppimisessa on tärkeä. Leikkiminen lapsiryhmässä on tärkeä tapa oppia sosiaalisia taitoja. Alijo-

en (1998, 69) mukaan leikit auttavat lasta ymmärtämään esimerkiksi oman vuoron odottamista. Huomasimme toiminnassa, että lapsille oli tärkeää toimia yhdessä. HavaitSIMME, että lapsille oli merkityksellistä, että kaikki osallistuivat toimintaan. Yhteisöllisyyden merkitys näkyi monissa laululeikeissä, joissa huomasimme, että jokainen lapsi otettiin tasavertaisesti mukaan leikkiin. Oman vuoron odottaminen korostui esimerkiksi piirissä, jossa piti kuunnella muita ja odottaa omaa puheenvuoroaan.

Mielestämme leikistä syntyneistä ristiriitatilanteista nousi esille turhautumisen tunteita. Toimintatuokiot kestivät vain rajallisen ajan, jonka takia toiminnassa ei ollut aina mahdollista antaa kaikille lapsille vuoroa olla esimerkiksi kiinniottaja hippaleikeissä. Mielestämme ristiriitatilanteiden kohtaaminen on tärkeä osa sosiaalisten taitojen oppimista. Zimmerin (2001, 28-29) mukaan leikki auttaa lasta käsittelemään epäonnistumista ja sietämään turhautumista.

Lasten kohtaamiset yhteisten leikkien aikana eivät ole aina myönteisiä kokemuksia. Lasten sosiaaliset taidot eivät välttämättä kehity positiiviseen suuntaan liikuntaleikkien avulla. Kilpailuhenkisyys leikissä saattaa vaikeuttaa positiivisten vuorovaikutustilanteiden syntymistä. Aikuisen tuki on tärkeää leikin onnistumisessa. (Zimmer 2001, 31.) Ajattelemme, että vuorovaikutustilanteiden ei tarvitsekaan olla aina myönteisiä, koska kilpailutilanteessa syntyneet ristiriitatilanteet voivat auttaa sietämään turhautumisen tunteita. Haastavat tilanteet leikeissä tulee kuitenkin aina mielestämme käsitellä ja ratkaista.

Huomasimme toiminnassa, että aikuisen läsnäolo sekä tuki ristiriitatilanteiden ratkomisessa ovat tärkeitä. Pyrimme toiminnassamme, että emme korosta kilpailuhenkisyttä yhteisissä leikeissä. Huomasimme kuitenkin, että esimerkiksi hippaleikeissä lapset saattoivat alkaa kilpailemaan siitä, kuka saa olla kiinniottaja. Mielestämme pieni kilpailuhenkisyys ei näkynyt negatiivisena asiana leikkien aikana, koska lapset kykenivät pääosin hyväksymään leikkien säännöt.

Juntusen, Perkiön & Simola-Isakssonin (2010, 13) mukaan musiikkiliikunta mahdollistaa onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemukset musiikissa vahvistavat lapsen itsetuntoa, joka vaikuttaa myönteisesti lapsen vuorovaikutussuhteisiin (Ruokonen 2001, 132). Toiminnassa onnistumisen kokemukset olivat mielestämme tärkeitä. Kun lapset saivat musiikkileikeissä huomiota toisiltaan, se toi havaintojemme mukaan esiin myönteisiä tunteita lapsessa. Myönteiset tunteet näkyivät mielestämme leikeissä nauruna ja hymyilynä.

Brandin & Bar-Gilin (2010, 69-70) tutkimuksen tulosten mukaan musiikilla on mahdollisuus kehittää lasten vuorovaikutustaitoja. Musiikki on tutkimuksen mukaan yhteydessä lapsen sosiaaliseen kehitykseen sekä emotionaalisiin ja sosiaalisiin toimintoihin. Tutkimus tukee osittain opinnäytetyömme toiminnasta tehtyjä johtopäätöksiä. Keskeinen johtopäätöksemme toimin-

nasta tehtyjen havaintojen mukaan oli, että pystyimme toimintatuokioiden aikana tukemaan musiikkiliikunnan avulla lasten vuorovaikutusta ryhmässä. Musiikkiliikunta toimi havaintojemme mukaan hyvin vuorovaikutuksen edistäjänä, sillä leikit innostavat yhteiseen tekemiseen ja niissä opeteltiin muiden kuuntelua, auttamista ja huomioimista.

Havaintojamme tukee myös Inkeri Ruokosen tutkimus, jossa tutkittiin musiikin vaikutusta lapsen prososiaalisuuden kehitykseen sekä empatiaan. Ruokosen tutkimuksen mukaan taidetoiminta oli yhteydessä empatian ja prososiaalisuuden kehitykseen. Lisäksi tuloksissa tuli esiin, että erityisesti kuvitteluleikki on merkityksellistä lasten keskinäiselle vuorovaikutukselle. (Ruokonen 1997, 151-157.) Tutkimus tukee myös käsitystä siitä, että oleellista taidetoiminnassa oli mielihyvä, nautinto ja ilo. Johtopäätöksiemme mukaan lapset olivat toiminnasta innoissaan sekä toiminnassa korostui liikunnan ja musiikin ilo ryhmässä. Toiminnassamme näkyi kuvitteluleikin merkitys lasten vuorovaikutukseen. Huomasimme musiikkiliikuntatoiminnassa, että lapset käyttivät mielikuvitustaan monipuolisesti sekä keksivät eri tapoja liikkua yksin ja yhdessä. Lapset kehittivät leikkiä ryhmässä eteenpäin mielikuvituksen avulla.

Opinnäytetyömme keskeisen johtopäätöksen mukaan musiikkiliikunta on toimiva menetelmä lasten vuorovaikutuksen tukemisessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä taiteellisen tekemisen kautta. Lisäksi Stakesin mukaan liikunnan avulla lapsi tutustuu luonnollisella tavalla toisiin ihmisiin. Ilon kokemista, tunteiden ilmaisua ja uuden oppimista lapsi kokee liikunnan kautta. (Stakes 2005, 23-24.) Mielestämme taidetoiminta on todella merkittävää varhaiskasvatuksessa. Huomasimme opinnäytetyömme toiminnassa, kuinka paljon iloa sekä yhteisöllisyyttä musiikkiliikunta voi parhaimmillaan luoda lapsiryhmään.

Ajattelemme, että mielekäs musiikkiliikunta kannustaa lasta liikkumaan ja toteuttamaan itseään liikkeen avulla. Mielestämme on tärkeää, että lapsi saa keksiä itse erilaisia tapoja liikkua eikä ole vain yhtä oikeaa tapaa ilmaista itseään. Yhteisölliset leikit ovat mielestämme musiikkiliikunnassa tärkeitä ja lasta tulisi kannustaa musiikkiliikuntatoiminnassa muiden lasten huomioimiseen sekä kaikkien kanssa leikkimiseen. Ajattelemme, että musiikkiliikuntatoiminnassa on otettava huomioon lasten ikätasoon kuuluvat kehitystehtävät, jotta toiminta on sopivan haastavaa. Mielestämme toiminnassa on tärkeää huomioida lapsia yksilöllisesti, jotta lapsi kokee olevansa tasavertainen muiden ryhmäläisten kanssa.

Musiikkiliikuntatoimintaa on mielestämme tärkeää hyödyntää varhaiskasvatuksessa, koska se on opinnäytetyön toiminnasta saatujen kokemusten mukaan hyvä keino tukea lasten vuorovaikutusta. Pohdimme päiväkotien mahdollisuuksia järjestää päivittäistä ja lapsilähtöistä musiikkiliikuntatoimintaa, koska suuret ryhmäkoot ja henkilökunnan vähentäminen voivat mielestämme luoda haasteita toiminnan järjestämiselle. Julkisten ja hyvinvointialojen liiton teet-

tämän selvityksen mukaan hallituksen leikkaa lähes 5000 alan työpaikkaa, joista osa kohdistuu lastentarhanopettajiin ja lastenhoitajiin (JHL 2015).

Varhaiskasvatuksen asiantuntijan ja Helsingin yliopiston tutkijan Eeva-Leena Onnimaan mukaan hallituksen varhaiskasvatukseen kohdistuvat leikkaukset vaikuttavat varhaiskasvatuksen laatuun. Onnimaan mukaan lapsilla tulee olla päivähoidossa mahdollisuus turvalliseen ja hyvin ohjattuun ryhmään. (Vatanen 2015.) Suuret ryhmäkoot vaikuttavat varhaiskasvatuksen laatuun, koska suuressa lapsiryhmässä on haastavaa toteuttaa monipuolista toimintaa ja huomioida kaikkien lasten tarpeet (Lastensuojelun keskusliitto 2015). Mielestämme hallituksen leikkauksilla voi olla myös vaikutuksia taidetoiminnan järjestämiseen päivähoidossa. Koemme, että taide on tärkeä osa lasten luovuuden kehittymisessä. Suurissa lapsiryhmissä voi olla mielestämme haastavaa ohjata lapsilähtöistä musiikkiliikuntatoimintaa, koska henkilökunnan voi olla vaikeaa huomioida lapsia tasapuolisesti.

Ajattelemme, että musiikkiliikuntatoiminta on toimiva luova menetelmä lapsiryhmän sosiaalisten taitojen tukemisessa. Mielestämme olisi tärkeää, että päivähoidossa olisi mahdollisuus tukea lasten sosiaalisia taitoja monipuolisilla tavoilla. Koemme, että taidetoiminta antaa laajoja mahdollisuuksia vuorovaikutuksen tukemiseen ryhmässä. Opinnäytetyömme toiminnasta tehtyjen havaintojen perusteella musiikkiliikunta antaa yhteisölliseen, vuorovaikutusta tukevaan toimintaan lapsiryhmässä. Huomasimme, että toiminnassa korostuu yhteinen ideointi, luovuus sekä leikkiminen. Stakesin perusteiden mukaan leikkiessään lapset luovat uutta ja käyttävät kaikkea kuulemaansa sekä näkemäänsä leikin aineksina (Stakes 2005, 20-21).

Tutkimustamme voisi kehittää eteenpäin toteuttamalla enemmän toimintakertoja isommalle ryhmälle. Pidempiaikainen toiminta voisi tuoda esiin yhä monipuolisempia näkökulmia musiikkiliikunnan vaikutuksesta lasten sosiaalisiin taitoihin. Lisäksi useammat toimintakerrat antaisivat mahdollisuuden monipuolisempaan toiminnan sisältöön. Toimintakerroilla voisi olla enemmän liikkumista ja lasten ikätasoon sopivia haasteellisia leikkejä. Toiminnassa voisi hyödyntää esimerkiksi vielä lapsille tuntemattomampia eläimiä, jotta he oppisivat leikin avulla myös uusia asioita. Laajempi tutkimus voisi syventää johtopäätöksiämme musiikkiliikunnan ja vuorovaikutuksen yhteyksistä.

6.1 Yhteenveto

Opinnäytetyömme havaintojemme mukaan pääsimme asetettuihin tavoitteisiin. Opinnäytetyön johtopäätöksenä oli, että musiikkiliikunta on hyvä menetelmä vuorovaikutuksen tukemiseen lapsiryhmässä tuokioiden aikana. Havainnoimme toiminnan aikana lapsiryhmän jäsenten välistä vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja. Musiikkiliikunta oli mielestämme toimiva keino tarkastella lasten keskinäisiä sosiaalisia suhteita. Toimintamme perustana olivat lapsilähtöi-

syys ja luovuus, jotka toteutuivat mielestämme hyvin toiminnassa. Lisäksi olimme asettaneet ammatillisia tavoitteita, jotka toteutuivat opinnäytetyön prosessin aikana. Mielestämme hyödynsimme monipuolisesti eri työmenetelmiä sekä ohjaustaitomme kehittyivät. Onnistuimme mielestämme hyödyntämään teorian tietoa opinnäytetyömme toiminnassa.

Teoreettinen viitekehys tuki toiminnasta tehtyjä johtopäätöksiä. Lisäksi aiemmat tutkimukset musiikin vaikutuksista lasten vuorovaikutustaitoihin vahvistivat toiminnastamme tehtyjä havaintoja. Teoriatiedon ja aikaisempien tutkimusten yhteys omiin havaintoihimme tukivat johtopäätöksien luotettavuutta. Koemme, että opinnäytetyöprosessimme on ollut mielenkiintoinen, innostava ja opettavainen. Saimme lisää kokemusta luovien menetelmien hyödyntämisestä sekä niiden soveltamisesta lapsiryhmässä. Kokemuksiemme mukaan musiikkiliikunta voi parhaimmillaan avata mahdollisuuden iloa tuottavaan ja lapsen vuorovaikutusta tukevaan ryhmätoimintaan.

Lähteet

- Alho-Kivi, H. 2005. Perhepäivähoito lapsen sosiaalisen kehityksen edistäjänä. Teoksessa: Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Toim. Parkkinen, T. & Keskinen, S. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 21. Turku.
- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Kirjayhtymä. Kirjapaino Oy West Point: Rauma.
- Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi
- Autio, T. Nenonen, P. & Louhiala, L. 1995. Liiku ja Leiki. Motorisia perusharjoitteita lapsille. VK-kustannus.
- Brand E.& Bar-Gil, O. 2010. Improving Interpersonal Communication through Music. Min-Ad: Israel Studies in Musicology Online: Vol. 8 Issue 1/2, p57-70. Bar-Ilan University. Article. Viitattu 14.9.2015
<http://www.biu.ac.il/hu/mu/min-ad/10/04-Eva%20Brand%20and%20Ora%20Bar-Gil.pdf>
- Falenius, M., Leino, M., Leinonen, M., Lumme, R. & Sundqvist, L. 2006. Virtuaali-Ammattikorkeakoulu. Monimuotoinen / toiminnallinen opinnäytetyö. Viitattu 4.10.2015
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html>
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2005. Leikin asema ja ohjaus lapsiryhmää muovaamana tekijänä. Teoksessa: Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Toim. Parkkinen, T. & Keskinen, S. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 21. Turku.
- Hongisto-Åberg, M. Lindberg-Piironen, A. & Mäkinen, L. 1993. Musiikki varhaiskasvatuksessa: käsikirja. Hip Hoi musisoi! Fazer musiikki.
- Huisman, T. Lapsuusajan liikunta ja sen yhteys lapsen terveyteen. Teoksessa Taiteen ja leikin lumous. Finn Lectura Ab. Tammer-Paino Oy.
- Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatus. Teoksessa : Lapsilähtöinen esiopetus. Toim. Jantunen, T. & Lautela, R. Tammi.
- Jantunen, T. 1996. Esiopetuksen lapsilähtöisyys. Teoksessa Jantunen, T. & Rönöberg, P. (toim.) Anna lapsen leikkiä. Kirja leikistä ja lapsilähtöisyydestä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Juntunen, M-L. Perkiö, S. & Simola-Isaksson, I. 2010. Musiikkia liikkuen. Musiikkiliikunnan käsikirja 1. WSOYpro Oy.
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto. 2015. Uutisarkisto. Hallituksen leikkaukset vähentämässä tuhansia työpaikkoja varhaiskasvatuksesta. Viitattu 2.11.2015.
http://www.jhl.fi/portal/fi/jhl-tieto/uutisarkisto/etusivun_uutiset/?bid=5539
- Kajaanin Ammattikorkeakoulu. Reflektio. Kokemuksen reflektointi. Viitattu: 5.10.2015
<https://www.kamk.fi/oppiminen/Oppimisentyokalupakki/Projektityokalut/Oppimisprojektit/Reflektointi>
- Kalliala, M. & Tahkokallio, L. Yhteinen Leikki. Teoksessa Taiteen ja leikin lumous. Finn Lectura Ab. Tammer-Paino Oy .
- Kallio, L. & Perkiö, S. 2012. Pikku Papun laulut. Tammi.
- Karppinen, S. Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. FinnLectura.

- Kauppila, A.R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. PS-kustannus: Keuruu.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. WSOY.
- Komi, T. 2/2014. Lastentarha -lehti. Artikkel: Musiikki kuuluu kaikille ja kaikkialle. Lastentarhanopettajaliitto LTOL. PunaMusta.
- Koski, S. & Kukkola, M. 2011. "Heittäydy musiikin vietäväksi!" Musiikki arjen iloksi - opas varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan. Laurea Ammattikorkeakoulu.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia. Matkalla muutokseen. Sanoma-ProOy.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otava.
- Lastensuojelun keskusliitto. 2015. Hallitusohjelman lapsiin kohdistuvat leikkaukset tulevat kalliiksi. Viitattu: 3.11.2015.
http://www.lskl.fi/tiedottaa/tiedotusvalineille/tiedotteet/hallitusohjelman_lapsiin_kohdistuvat_leikkaukset_tulevat_kalliiksi.3763.news
- Nevalainen, E. 2006. Kuusivuotiaiden suhde leikkikaluihin. Pro-Gradu tutkielma. Kasvatustieteen laitos: Jyväskylän yliopisto.
- Niemistö, R. 2014. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Palmenia.
- Nurmilaakso, M. & Välimäki, A. 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Nurmiranta, H. Leppämäki, P. & Horppu, S. 2011. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Kirjapaja: Helsinki.
- Paananen, P. 2009. Musiikillinen kyky, kehitysvaiheet ja yksilöllisyys. Teoksessa. Louhivuori, J. Paananen, P. & Väkevä, L. 2009. Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Suomen musiikkikasvatusseura FiSME.
- Pennington, D. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Gaudeamus.
- Pennington, D. Gillen, K. & Hill, P. 2004. Social Psychology. Arnold.
- Ruokonen, I. 1997. Eräiden kuusivuotiaiden lasten empaattisuus ja prososiaalisuus sekä eheyttävään taidekasvatusohjelmaan liitetyn musiikin yhteydet lasten empaattisuuteen ja prososiaalisuuteen. Lisensiaattitutkielma. Sibelius-Akatemia: Musiikkikasvatuksen osasto.
- Ruokonen, I. 2011. Musiikin monet kielet. Teoksessa Lapsi ja Kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Unigrafia Oy. Yliopistopaino. Helsinki.
- Ruokonen, I. 2001. Äänimaisemia ja ilmaisuuden iloa musiikin kielellä. Teoksessa Taiteen ja leikin lumous. Finn Lectura Ab. Tammer-Paino Oy.
- Saarikallio, S. 2013. Musiikki on kokemuslaji. Teoksessa: Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2012: 12. Opetushallitus. Toim. Jordan-Kilki, P. Kauppinen, E. & Viitasalo--Korolainen, E. Opetushallitus.
- Solatie, J. 2009. Luova lapsi: oivaltaa, oppii ja pärjää. Tammi.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia Ry. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56.

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. 2012. Opetuslautakunta. Viitattu: 30.10.2015
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/105196_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma_2012.pdf

Vatanen, P. 2015. Varhaiskasvatuksen asiantuntija: Päivähoidon leikkauksilla syrjäytetään työttömien lapsia. Yle uutiset kotimaa. Viitattu: 3.11.2015.
http://yle.fi/uutiset/varhaiskasvatuksen_asiantuntija_paivahoidon_leikkauksilla_syrjaytetaan_tyottomien_lapsia/8062057

Zimmer, R. 2001. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. LK- kirjat.

Kuvat

Kuva 1. Arviointimenetelmät	9
Kuva 2. Mammutti-pehmolelu	12
Kuva 3. Esimerkkejä toiminnassa käytetyistä eläinkorteista	34
Kuva 4. Ammatillinen arviointi	39

Liitteet

Liite 1. Itsearviointilomake	54
Liite 2. Yhteisarviointilomake	55
Liite 3. Vertaisarviointilomake	56
Liite 4. Toimintakertojen suunnitelma.	57
Liite 5. Musiikkiliikuntaleikkejä	58
Liite 6. Loppulaulun sanat.....	59
Liite 7. Ammatilliset arviointikysymykset.	60
Liite 8. Palautekysymykset päiväkodin työntekijälle.	61
Liite 9. Hymiökortit.....	62

Liite 1. Itsearviointilomake.

1. Miten onnistuin toiminnan ohjaamisessa?

2. Mitä voisin kehittää ohjauksessani?

3. Minkälaista lasten vuorovaikutus oli? Miten koin että musiikkiliikuntatoiminta tukee lasten vuorovaikutusta ryhmässä?

4. Muuta huomioitavaa

Liite 2. Yhteisarviointilomake.

1. Mikä toiminnassa onnistui hyvin?

2. Mitä asioita toiminnassa voisi kehittää?

3. Minkälaista lasten vuorovaikutus oli? Miten musiikkiliikuntatoiminta tuki lasten vuorovaikutusta ryhmässä?

4. Millä tavoin toiminta eteni? (menikö suunnitelmien mukaisesti ja loogisesti, oliko erityishuomioita toiminnassa)

5. Millaista yhteistyömme oli?

6. Muuta huomioitavaa

Liite 3. Vertaisarviointilomake.

1. Mikä ohjaajan toiminnassa oli hyvää?

2. Mitä ohjaaja voisi kehittää ohjauksessaan?

3. Millaista oli ohjaajan ja lasten välinen vuorovaikutus?

4. Muuta huomioitavaa

Liite 4. Toimintakertojen suunnitelma.

Opinnäytetyötoiminta

Ma-Pe klo 10.30-11.30

Maanantai

Teema: Viidakkoeläimet (Apina, Jaguaari, Käärme, Myrkkysammakko, Papukaija, Piraija)

Nimileikki

Eläimiin tutustuminen

Käärme & Apina - leikki

Intiaani leikki

Apinaorkesteri -laululeikki

Hymiökortti palaute

Loppulaulu Pullalaulu

Tiistai

Teema: Savannin eläimet (Leijona, Kirahvi, Norsu, Krokotiili, Kotka)

Nimileikki

Eläimiin tutustuminen

Elefanttimarssi

Leikkivarjo-leikkejä

Hymiökortti palaute

Loppulaulu

Keskiviikko

Teema: Muinaiset eläimet (Dinosaurukset & mammutit)

Nimileikki

Pää, olkapää, peppu -leikki

Eläimiin tutustuminen

Laavaleikki

Leipuri hiiva-laululeikki

Loppulaulu

Torstai

Teema: Suomen metsän eläimet (Karhu, Orava, Pöllö, Kastemato, Saukko, Jänis)

Nimileikki

Sutsisatsisatsaa -laululeikki

Eläimiin tutustuminen

Karhu nukkuu - leikki

Kas metsämökin ikkunast' -laululeikki

Hymiökortti palaute

Loppulaulu

Perjantai

Nimileikki

Kapellimestari-leikki

Kerrataan viikon eläimiä

Mammutti nukkuu - leikki

Rentoutushetki

Hymiökorttipalaute

Loppulaulu

Liite 5. Musiikkiliikuntaleikkejä.

Leikkivarjo-leikkejä

Materiaalit: Leikissä tarvitaan leikkivarjo, jonka ympärille lapset ja ohjaaja(t) asettuvat. Taustalle voi laittaa soimaan esimerkiksi sirkusmusiikkia. Lisäksi tarvitaan pehmeä pallo.

Leikin alussa voidaan tutustua yhdessä varjoon, tunnustelemalla sen materiaalia ja tunnistaa varjon eri värejä. Varjoon voidaan tutustua liikkumalla piirissä myötä- tai vastapäivää ja heilutella varjoa ylös sekä alas.

Leikki 1: Asetetaan pehmeä pallo varjon keskelle, ja nostetaan varjoa ylös sekä alas. Palloa pyritään pitämään varjon sisässä niin, että pallo ei putoa varjon reunoilta tai keskeltä pois. Palloa voidaan myös pomputtaa varjon päällä.

Leikki 2: Yksi lapsi istuu varjon keskellä varjon päällä. Varjo pidetään leikin aikana kiinni lattias-
sissa. Ryhmäläiset liikuttavat varjoa myötä- tai vastapäivään ja heiluttelevat varjon reunoja.

Leikki 3: Varjoa nostetaan yhdessä niin ylös kuin mahdollista, jonka jälkeen kaikki laittavat varjon selkensä taakse ja menevät varjon alle. Yhdessä voidaan muodostaa ”sirkustelua” jonka sisässä kaikki ovat. Sisältä näkee varjon eri värit, kun varjo laskeutuu hitaasti lattiaa kohti.

Leikin tavoitteita: Leikissä on oleellista ryhmän toimiva yhteistyö, jossa kaikki pyrkivät leikin onnistumiseen. Ohjaajan tulee kertoa leikissä selkeät säännöt, jotta leikkiympäristö on turvallinen.

Laavaleikki

Materiaalit: Tarvitaan musiikkia sekä alustoja, joihin lapset mahtuvat seisomaan.

Leikin idea: Levitetään tilaan alustat, jotka toimivat turvapaikkoina. Musiikin soidessa lattialla saa liikkua haluamallaan tavalla. Musiikin pysähtyessä lattia muuttuu laavaksi, jolloin lasten pitää etsiä itselleen turvapaikka, eli alusta. Kaikille lapsille ei ole omaa alustaa, vaan heidän on jaettava turvapaikka yhdessä muiden ryhmäläisten kanssa.

Leikin tavoite: Leikki vaatii toisten huomioonottamista ja musiikkiin reagointia. Leikissä korostuu yhteishengen merkitys, koska leikissä ollaan kontaktissa muihin. Musiikki kannattaa olla rytmikästä ja iloista, jotta se kannustaa liikkumiseen. Ohjaajan tulee motivoida lapsia mielikuvituksen hyödyntämiseen leikissä, jotta lapset innostuvat leikkimään yhdessä.

Liite 6. Loppulaulun sanat.

Pikku Papu - pullalaulu

*”Maha täynnä pullaa,
elämä se rullaa.*

*Maha täynnä pullaa,
elämä se rullaa.*

*Maha täynnä,
maha täynnä,
maha täynnä,
maha täynnä,
maha täynnä,
pullaa!*

*Maha täynnä pullaa,
elämä se rullaa.”*

Sanoitus Liisa Kallio

Sävellys Soili Perkiö

2012. Pikku Papun laulut. Tammi.

Liite 7. Ammatilliset arviointikysymykset.

Ammatillisena arviointikysymyksiämme olivat:

Miten omat ohjaustaidot kehittyivät ja miten käytimme erilaisia työmenetelmiä?

Miten kehityimme itsearvioinnissa?

Millä tavoin tutustuimme tietoperustaan?

Miten yhdistimme teorian käytännön toimintaan?

Liite 8. Palautekysymykset päiväkodin työntekijälle.

Palautekysymyksiä päiväkodin työntekijälle:

Miten musiikkiliikunta tuki lasten vuorovaikutusta?

Millaista lasten välinen vuorovaikutus on lapsiryhmässä?

Miten ohjaajat käyttivät erilaisia työmenetelmiä?

Mikä toiminnassa onnistui hyvin?

Mitä olisi voinut tehdä toisin?

Millä tavoin toiminta eteni?

Millaista ohjaajien yhteistyö oli?

Liite 9. Hymiökortit

